

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกลุ่มเพื่อพัฒนาการปรับตัวทางสังคมของเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนวกลุ่ม
 - 1.1 ทฤษฎีกลุ่ม
 - 1.2 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว
 - 1.4 ลักษณะของการจัดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.5 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแนะแนว
 - 1.6 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.7 ความหมายของกลุ่ม
 - 1.8 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.9 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.10 ขนาดของกลุ่ม
 - 1.11 ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.12 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากิจกรรมกลุ่ม
 - 1.13 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.14 วิธีดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.15 ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่ม
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางสังคม
 - 2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม
 - 2.2 ความหมายของการปรับตัวทางสังคม
 - 2.3 ความสำคัญของการปรับตัว
 - 2.4 แนวทางของการปรับตัว
 - 2.5 ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดี
 - 2.6 สาเหตุของการปรับตัว

- 2.7 หลักฟิงยิดในการปรับตัวให้ได้ผลดี
- 2.8 กลวิธีในการปรับตัวของเรา
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน
 - 3.1 คำจำกัดความของเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน
 - 3.2 ลักษณะของเด็กบกพร่องทางการได้ยิน
 - 3.3 ประเภทและสาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน
 - 3.4 ระดับของการสูญเสียการได้ยิน
 - 3.5 เกณฑ์การตัดสินว่าเป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน
 - 3.6 วิธีการปรับตัวของผู้บกพร่องทางการได้ยิน
 - 3.7 ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้และการปรับตัว
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนวกลุ่ม

1.1 ทฤษฎีกลุ่ม

ทิสนา แคมมณี (2545 : 7-9) กล่าวถึง ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพกลุ่ม (Group Syntality Theory) ผู้ให้กำเนิดทฤษฎีนี้คือ แคทเทล (Cattel) ได้อธิบายพฤติกรรมกลุ่มโดยอาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) แนวคิดในทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะของกลุ่มแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีบุคลิกภาพเฉพาะตัว ได้แก่สติปัญญา เจตคติ เป็นต้น และจะมีบุคลิกภาพเฉพาะกลุ่ม ทำให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะที่ต่างกันออกไป กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะโครงสร้างภายในโดยเฉพาะ เช่น การสื่อสารระหว่างสมาชิก แสดงบทบาท กำหนดตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น

1.2 พลังหรือการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม หมายถึงการแสดงกิจกรรมความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่ง กิจกรรมของสมาชิกแสดงออกในลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ ก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน และลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ ทำให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้

2. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) ของ สโตกคิลล์ (Stogdill) ได้รวบรวมองค์ประกอบของทฤษฎีไว้ดังนี้

2.1 การลงทุนของสมาชิก เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกันจะมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้น มีการแสดงออก มีปฏิริยาตอบสนอง และมีการคาดหวัง เป็นการลงทุนของสมาชิกเพื่อให้เกิดผลจากการรวมกลุ่ม

2.2 สื่อกลางของการลงทุนของสมาชิก ได้แก่ การกำหนดโครงสร้างของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ โครงสร้างของกลุ่ม ประกอบด้วย

1) โครงสร้างอย่างเป็นทางการ คือ สิ่งที่คาดหวังการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกตามที่ควรจะเป็นเพื่อให้สมาชิกกระทำ และมีปฏิริยาตามที่คาดหวังไว้อย่างแท้จริง

2) โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก สมาชิกแต่ละคนจะมีบทบาทอยู่ในตัวเอง สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ ได้แก่ ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ในการทำตามตำแหน่งหน้าที่

3) ผลของกลุ่ม หมายถึง ผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิก ผ่านการแสดงออกตามโครงสร้างและการกระทำของกลุ่มที่กำหนดขึ้น

3. ทฤษฎีแลกเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่ม (Exchange Theory) ของธิโบลด์ และเคลลี่ (Thibaut and Kelley) แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือการรวมกลุ่มสมาชิกจะมีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรม และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความสำคัญระหว่างสมาชิกจะเกิดจากการที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งหมายถึงการแสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การสื่อสาร การกระทำ เป็นต้น และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการดังนี้

3.1 ภายในกลุ่มต้องเป็นพฤติกรรมที่ได้รับเลือกสรรชัดเจน

3.2 การแลกเปลี่ยนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะก่อให้เกิดผลของกลุ่มเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ประกอบด้วย รางวัลจากการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ความสบายใจ ความอึดอ้อมใจ ฯลฯ และการเห็นคุณค่าของการพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น เช่น ความร่วมมือ รู้จักประสานงานกัน ฯลฯ รวมทั้งเห็นลักษณะที่ไม่มีคุณค่า เช่น ความไม่รู้จักพอ ความเหนียวแน่นและความเข้ากันไม่ได้ของสมาชิก เป็นต้น

4. ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations) ของชุตซ์ (Schutz) ทฤษฎีนี้จะพิจารณาพฤติกรรมระหว่างสมาชิกที่พยายามปรับตัวเข้าหากัน โดยเชื่อว่าคนทุกคนจะมีลักษณะเฉพาะในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ความต้องการของบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมี 3 ลักษณะ คือ

4.1 ความต้องการเชื่อมโยงกับผู้อื่น ได้แก่ ความต้องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งบุคคลพยายามจะแสดงออกเพื่อให้เกิดชื่อเสียง การเป็นที่ยอมรับนับถือ และความมีเกียรติ เป็นต้น

4.2 ความต้องการในการควบคุม หมายถึงกระบวนการที่บุคคลตัดสินใจเพื่อจะมีอำนาจหน้าที่หรือความต้องการจะควบคุมผู้อื่น แสดงออกมาในสองลักษณะ คือ การควบคุมผู้อื่น หรือการถูกผู้อื่นควบคุม

4.3 ความต้องการเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่น หมายถึงความรู้สึกและอารมณ์ ส่วนตัวเกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองคน เช่น ความรัก ความเป็นมิตร การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การสร้างความผูกพันทางอารมณ์ เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกัน

ดังนั้นความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มอาจเป็นลักษณะที่เข้ากันได้ หรือเข้ากันไม่ได้ ขึ้นอยู่กับบุคคลที่สัมพันธ์กันและลักษณะในการแสดงความสัมพันธ์กันเป็นสำคัญ

จากทฤษฎีดังกล่าวจึงสอดคล้องกับชุดกิจกรรมแนะแนวกลุ่มซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมให้สูงขึ้นในด้านต่างๆ ได้

1.2 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

คอร์ทแมน อาชบาย และเดอกรอฟฟ์ (Kottman , Ashby&De Groaf 2001 : 3 อ้างถึงในสมร ทองดีและปราณี รามสูต 2545 : 11) ให้ความหมายกิจกรรมแนะแนวเป็นประมวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่จัดให้หรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแนะแนว แต่ละคน แต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติหรือได้มีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเสริม ป้องกันปัญหา และแก้ปัญหาทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม และจาร์ส ด้วงสุวรรณ 2537 : 2 อ้างถึงในฉันทิพย์ ปีเลย์ (2545 : 4) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่า เป็นกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการจัดกิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม เพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมนั้น ต้องอาศัยทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่ต้องอาศัยการเรียนรู้ และสร้างสมประสบการณ์โดยต้องมีศิลปะในการนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มบุคคล และสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความร่วมมืออันดี และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545 : 81) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่าเป็นกิจกรรมที่ผู้ให้บริการแนะแนวจัดให้แก่ผู้รับบริการในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับงานบริการแนะแนวด้านต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็ก วัยรุ่น หรือผู้ใหญ่รู้จักและเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การปรับตัวทั้งด้านการเรียน ส่วนตัวและสังคม ตลอดจนการวางแผนอนาคต ด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

จากที่กล่าวมาพอสรุปที่ว่ากิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ประมวลประสบการณ์ด้านความรู้ ความคิด ที่จัดให้เพื่อพัฒนา ป้องกัน และแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทั้งวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ โดยครอบคลุมขอบข่ายทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เพื่อให้ผู้รับบริการรู้จักเข้าใจตนเอง และยอมรับตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและมีความสุข

1.3 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว

มูโร และคอตท์แมน (Kottman,Ashby&DeGraaf,2001 อ้างถึงใน สมร ทองดี และปราณี งามสุด 2545:45) ได้รวบรวมผลการศึกษากี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวว่าควรอยู่ในขอบข่ายข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสริมสร้างความรู้สึที่ดีของผู้รับบริการต่อการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น
2. เพื่อให้ผู้รับบริการค้นหาความหมายให้ชีวิตด้านการเรียนรู้ มีชีวิตแห่งการเรียนรู้ในทุกย่างก้าวของประสบการณ์
3. เพื่อส่งเสริมสร้างพัฒนาการให้ผู้รับบริการมองตนเองในแง่บวก
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้รับบริการศรัทธา มองเห็นคุณค่าในตนเอง
5. เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการตระหนักรู้ตนเองของผู้รับบริการและให้ตระหนักในความสามารถที่จะแสดงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม
6. เพื่อให้ผู้รับบริการสำรวจและเข้าใจค่านิยมของตน รวมทั้งคุณลักษณะอื่นๆ
7. เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับบริการรู้จักยอมรับผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง มองโลกในแง่ดี
8. เพื่อให้ผู้รับบริการมีทักษะด้านการเรียนรู้ในสิ่งพื้นฐานที่คนธรรมดาสามัญทั่วไปพึงเรียนรู้ได้
9. เพื่อพัฒนาเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของผู้รับบริการ
10. เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยให้ประพฤติปฏิบัติเยี่ยงคนที่มีความรับผิดชอบทั่วไปได้
11. เพื่อเสริมสร้างเจตคติเชิงบวกต่อการมีวิถีชีวิตที่เหมาะสม ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

จากวัตถุประสงค์ที่กล่าวมามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถดำเนินชีวิตโดยราบรื่นและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

1.4 ลักษณะของการจัดกิจกรรมแนะแนว

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2533:9) กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างทักษะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนเป็นการปลูกฝังและฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม อันจะนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ในการสร้างความสนใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งควรจัดให้เหมาะกับวัยและขนาดของสมาชิกในกลุ่ม ส่วนวลัยลักษณ์ ภักดีผล (2533:9) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมแนะแนวว่า ควรมีการบรรยายเนื้อหาและสาระสำคัญต่างๆ ตามหัวข้อที่เรียนในแต่ละครั้ง มีการใช้เกม การละเล่นต่างๆ การอภิปราย และโต้วาที การแสดงบทบาทสมมติ ให้ชมภาพยนตร์ การเลียนแบบของจริง การรายงานทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล ตลอดจนการใช้เทคนิคกิจกรรมกลุ่มต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมีความคิดที่กว้างไกลขึ้น และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ 2545:6) ได้กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนว เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม มีการเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรม โดยเน้นให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนสามารถค้นพบ พัฒนา เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

จากลักษณะของการจัดกิจกรรมแนะแนวที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าเป็นการจัดโดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย ซึ่งต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง

1.5 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแนะแนว

สมร ทองดี และปราณี รามสูต (2545:48) กล่าวว่าขั้นตอนของกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนควรประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่กิจกรรม ขั้นดำเนินกิจกรรม ขั้นสรุป และขั้นประเมินผลกิจกรรม เพื่อมุ่งให้ผู้รับบริการนำผลการเรียนรู้จากกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งนักการศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเสริมสร้างผู้รับบริการทั้งกระบวนการคิดและการปฏิบัติ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งผู้ให้ต้องกระตุ้นให้ผู้รับบริการได้เป็น “ผู้ร่วมทำกิจกรรม ไม่ใช่ผู้สังเกตการ” และต้องจัดกิจกรรมให้ผู้รับบริการมีอารมณ์ร่วม สนุกสนานมีชีวิตชีวา อาจใช้ เกม เพลง นิทาน ข่าว กรณีศึกษา ฯลฯ เป็นสื่อแนวทางในการจัดกิจกรรมมีแนวทางในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing) ผู้รับบริการอาจเล่นเกม บทบาทสมมติ ทำงาน ทำกิจกรรม สถานการณ์จำลอง ฟัง/อ่านกรณีศึกษา ค้นคว้า เล่าอดีต เล่าเรื่อง แบ่งปันประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญ หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ หรือจุดมุ่งหมาย ของกิจกรรม

ขั้นที่ 2 สะท้อนกลับการรับรู้ (Reflecting) ผู้รับบริการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก วิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขั้นที่ 1 เพื่อหาคำตอบว่า เกิดอะไรขึ้นจากขั้นที่ 1

ขั้นที่ 3 สรุปสาระสู่ชีวิต (Generalizing) ผู้รับบริการสร้างองค์ความรู้ หรือสรุป สาระการเรียนรู้จากการอภิปรายสะท้อนกลับ การรับรู้จากทฤษฎีและแนวคิดเพิ่มเติม ต่อไปอีก เพื่อความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิต

ขั้นที่ 4 คิดและนำไปปฏิบัติ (Applying) ผู้รับบริการทดลองประยุกต์ใช้สาระการ เรียนรู้สู่ชีวิต โดยอาจทดลองแก้ปัญหาสถานการณ์จำลอง สร้างคำขวัญ วางแผนพัฒนาตน จูงใจ ตนเองในการปฏิบัติตามแผน

1.6 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว

ได้มีผู้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวไว้คือ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545 : 80) กล่าวถึงชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวว่า เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้สื่อประสม เช่น รูปภาพ วีดิทัศน์ แถบบันทึกเสียง เอกสารที่บันทึกรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ ทั้งเกม กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ แบบฝึกหัดก่อนเรียนและหลังเรียน โดยจัดไว้เป็นชุดหรือกล่องหรือ ซอง และภายในกล่องหรือซองจะบรรจุคู่มือครู คู่มือผู้เรียน และสื่อประกอบการจัดกิจกรรมแต่ละ เรื่อง และสมรรถนะ ทักษะ และปราชญ์ รามสูต (2545 : 11) ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่าเป็น มวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่จัดให้หรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแนะแนวแต่ละคน แต่ละกลุ่มได้ ปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาส่งเสริม ป้องกันและแก้ไข ปัญหาทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

จากความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวพอสรุปได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการแนะ แนวที่สร้างขึ้นโดยใช้สื่อและเทคนิคต่างๆประกอบกิจกรรมแนะแนวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการ จัดกิจกรรม

1.7 ความหมายของกลุ่ม

วอร์เตอร์ มองกลุ่มทางสังคมว่าเป็นการรวมกันของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีจุดหมาย ปลายทางร่วมกัน มีการเร่ร่อนระหว่างกัน และมีความรับผิดชอบระหว่างสมาชิกด้วยกัน อันจะ เป็นทางให้ความต้องการของปัจเจกบุคคลบรรลุผลอันน่าพึงพอใจ เป็นที่ซึ่งปัจเจกบุคคลก้าวเข้าสู่

ความมีสัมพันธภาพระหว่างกันกับสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ แสดงตัวกับกลุ่มและรับหน้าที่ผ่านทางสมาชิกภายในกลุ่ม (อากรณพันธ์ จันทรสว่าง 2525 : 51) ส่วนกัลลี (Gully, 1960 : 62 อ้างถึงใน นัยนา นิยมโชค 2539 : 11) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย 3 ประการคือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและต้องสนองความต้องการของสมาชิก
2. ผลของการทำงานเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจาหรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

จำเนียร ช่างโชติ และ คณะ (2524 : 4-6) ให้ความหมายของกลุ่มว่า

1. ต้องเกิดจากบุคคลอย่างน้อยที่สุด 2 คน มารวมกัน
2. ต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน หมายถึงทั้งกลุ่มและบุคคลแยกกันไม่ได้
3. มีความสนใจร่วมกันและได้รับประโยชน์ร่วมกัน
4. มีแบบแผนต่อกัน เพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายต้องมีการกำหนดหน้าที่ แบ่ง

ความรับผิดชอบและระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกปฏิบัติ

และพงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ (2542 : 3) ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีการพึ่งพาอาศัย มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความพึงพอใจ มีผลประโยชน์ร่วมกัน เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ผลงานที่เกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

จากความหมายของกลุ่มจากข้างต้นสรุปได้ว่า กลุ่มหมายถึงการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มีปฏิภิริยาโต้ตอบระหว่างกัน มีความสนใจ และทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน

1.8 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

โอลเซน (Ohlzen, 1970 : 6-7 อ้างถึงในนัยนา นิยมโชค 2539 : 12) สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ 2 ประการคือ

1. กิจกรรมกลุ่มที่ผู้หนึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆแก่สมาชิก หรือผู้นำการอภิปราย เพื่อที่สมาชิกได้บรรลุถึงความมุ่งหมายต่างๆของกลุ่ม ผู้นำกลุ่มนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพหรือสังคม และส่งเสริมให้สมาชิกนำข้อมูลนั้นมาอภิปราย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง เช่น การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ หรือกิจกรรมต่างๆที่จัดในช่วงเวลา โดยมิควรเป็นผู้ดำเนินการทำแผนงานกลุ่มให้สมาชิกกลุ่ม

2. กิจกรรมกลุ่มต่างๆที่สมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ คือ นักเรียนได้วางแผนร่วมกันจัดขึ้นเอง เช่นกลุ่มอภิปรายในเรื่องต่างๆที่นักเรียนสนใจหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คมเพชร นัตรศุกกุล (2530 : 136) กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การนำประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสมาชิกแต่ละคนและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มจะทำให้เกิดการพัฒนาในตัวบุคคลทุกคน

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2524 : 80 อ้างถึงในสมร ทองดี 2545) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการที่ผู้ให้บริการแนะนำจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้รับบริการแนะนำ เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการแนะนำแต่ละคนได้มีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง เรียนรู้การกระทำของตนเองและผู้อื่น จากข้อมูลย้อนกลับของผู้รับบริการคนอื่นในกลุ่ม สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาตนในด้านที่บกพร่องให้ดีขึ้น สำหรับเทคนิคต่างๆที่นำมาใช้ในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การอภิปรายกลุ่ม กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ และแม่แบบ เป็นต้น

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่มข้างต้นสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้รับบริการหรือผู้เรียน โดยการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มด้วยการใช้เทคนิคต่างๆเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

1.9 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

บัสตัน (Button, 1974 อ้างถึงในวิภามาส เมืองอยู่ 2542:23) ได้กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโตและพัฒนา โดยเฉพาะทักษะด้านสังคม และด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้นการจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นการสร้างโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่นๆในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ส่วนวินิจ เกตุขำ และคมเพชร นัตรศุกกุล (2522:170-172) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ว่า เป็นการพัฒนาบุคคลโดยอาศัยผู้จัดกิจกรรมกลุ่มที่มีความสามารถ ตลอดจนรู้กระบวนการของการจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มอาจแบ่งได้ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง การอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในกลุ่ม จะมีส่วนช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้ดียิ่งขึ้น เช่นรู้ความสามารถบางประการของตนเอง รู้จักข้อบกพร่องบางอย่าง ทั้งนี้เพราะกลุ่มจะมีปฏิภริยาให้เห็นข้อเท็จจริงได้

2. เพื่อให้เข้าใจบุคคลอื่น เมื่อสมาชิกในกลุ่มก็ยอมทำให้เกิดการเรียนรู้และรู้จักซึ่งกันและกันได้ดีขึ้น

3. เพื่อให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม ผู้นำกิจกรรมกลุ่มต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น เกิดการพัฒนาตนเองของสมาชิกภายในกลุ่ม

1.10 ขนาดของกลุ่ม

จำเนียร ช่วงโชติ (2524 : 5) กล่าวว่า นักจิตวิทยานิยมศึกษากลุ่มขนาดเล็กกลุ่มขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะจะทำให้สมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และในด้านการเรียนรู้ก็จะมี การเรียนรู้ที่ได้ผลดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ ถ้ามีจำนวนมากเกินไปสมาชิกทุกคนไม่มีโอกาสได้แสดงความต้องการของตนเองได้ ทำให้บรรยากาศหน้าเมือหน้าย สมาชิกจะเกิดความไม่สนใจ และออกจากกลุ่มไปในที่สุด และวิภามาส เมืองอู่ (2542:26) ได้กล่าวว่ากลุ่มที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้เกิดผลดี ควรมีขนาด 5-15 คน เพื่อให้สมาชิกมีโอกาสได้ใช้ทักษะในการแสดงออกอย่างทั่วถึงกัน แต่อย่างไรก็ตามขนาดของกลุ่มก็สามารถยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น สถานการณ์และเหตุผลอื่นๆ

1.11 ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม

ชูชัย สมิติทิไกร (2538:1-2) กล่าวถึงการจำแนกประเภทของกิจกรรมกลุ่มสามารถพิจารณาได้ 2 มิติ ดังนี้

1. มิตจุดสนใจของกิจกรรม (Focus of the exercise) ซึ่งเน้นภายในตัวบุคคล และเน้นระหว่างบุคคล กิจกรรมที่เน้นในตัวบุคคลช่วยให้สมาชิกในกลุ่มได้มีโอกาสสำรวจตัวเอง และเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมที่เน้นระหว่างบุคคลเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มได้ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่น ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2. มิตด้านกระบวนการ (Process) เป็นกิจกรรมที่ให้คำพูดเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารอาจเป็นการพูดหรือเขียนส่วนกิจกรรมที่ไม่ใช้ถ้อยคำเป็นกิจกรรมที่ใช้สื่อด้วยรูปแบบศิลปะและภาษาทางร่างกาย

1.12 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากิจกรรมกลุ่ม

แพทเทอร์สัน (Patterson 1973:105) ได้กล่าวว่า การให้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย อาจจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กประถมศึกษา ควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้

ทรอทเซอร์ (Trotzer 1977 อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกร 2527:18-19) กล่าวไว้ว่า ในการกำหนดระยะเวลาและจำนวนครั้งของการเข้ากลุ่มนั้น หากจัดทำในสถานศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดเวลาเรียนของสถานศึกษานั้นด้วย เช่น ในโรงเรียนส่วนมากจะจัดเวลาเป็นคาบๆ ละ 50 นาที เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่าควรใช้เวลาในการเข้ากลุ่มนานเท่าใด สำหรับจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่มและธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดควรจะเข้ากลุ่มไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง ถ้ามากกว่านี้ก็ยังเป็นการดี

จากที่กล่าวมาจึงพอสรุปได้ว่าควรใช้เวลาในการทำกิจกรรมกลุ่มครั้งละไม่เกิน 1 ชั่วโมง และสมาชิกแต่ละคนควรเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อยไม่ควรต่ำกว่า 8 ครั้ง

1.13 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

ศุภาดิ บุญญวงศ์ (2527 อ้างถึงในวิภามาศ เมืองอยู่ 2542:133-134) กล่าวถึง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. ขั้นการมีส่วนร่วม สมาชิกจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มและเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการเรียนรู้จะเกิดกับสมาชิกโดยตรง ผู้ที่มีส่วนร่วมมากก็จะได้รับผลการเรียนรู้มากขึ้นด้วย การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกายคือ การเรียนรู้ที่สมาชิกปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 ทางด้านจิตใจคือ การที่สมาชิกเกิดความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัตินั้นอย่างแท้จริง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาเป็นอย่างดี และช่วยให้สมาชิกสามารถจำเนื้อหาได้นานอีกด้วย

1.3 ทางด้านสติปัญญาหรือสมองคือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีการสร้างแนวความคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณา ไตร่ตรองในการทำงาน ในการตัดสินใจ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

2. ขั้นวิเคราะห์ สมาชิกจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์รู้นั้นทันที ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกมีความรู้นั้นอย่างกว้างขวาง สามารถประเมินความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม วิธีการ ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้สมาชิกรู้จักตนเองดีขึ้น

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ ขั้นนี้สมาชิกจะรวบรวมแนวคิดที่ตนค้นหา และแนวคิดที่ได้จากเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้วสรุปเป็นหลักการของตนเองซึ่งจัดได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้นรวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้กับการแก้ปัญหาต่างๆ ในอนาคตและเพื่อใช้ในการปรับปรุงควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยกันคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่

4. ขั้นประเมินผล สมาชิกจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม จากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม

1.14 วิธีดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่ม

วันทนีย์ จันท์เอี่ยม (2541 อ้างถึงในฉันทานุกรณ สวสศ 2549:22-23) ได้เสนอแนะขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมดังนี้ การหาข้อมูล ผู้นำกิจกรรมต้องให้ความสำคัญต่อการหาข้อมูลก่อนที่จะเริ่มกิจกรรม วัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมและสถานที่ที่เหมาะสม จะทำให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมมากขึ้น การวางแผนเมื่อได้ข้อมูลมาแล้วโดยการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานการคัดเลือก และการศึกษากิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดลำดับของการดำเนินงาน การนำไปปฏิบัติให้เกิดผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เริ่มจากการเตรียมตัวให้พร้อมโดยการทำความเข้าใจกิจกรรม เตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเริ่มเปิดกิจกรรม ผู้นำจำเป็น ต้องสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นและต้องสร้างความรู้สึกร่วมต้องการเข้าร่วมกิจกรรม การจัดกิจกรรมต้องเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้ การอธิบายกิจกรรม ควรอธิบายอย่างเป็นขั้นตอนให้ชัดเจนและอาจมีการสาธิต ทดลองปฏิบัติก่อน ผู้นำกิจกรรมต้องสังเกตดูว่าบรรยากาศในขณะที่ทำกิจกรรมนั้นเป็นอย่างไร เพื่อนำมาพิจารณาในการดำเนินกิจกรรมต่อไป การปิดกิจกรรมเป็นช่วงที่ผู้นำกิจกรรมสามารถสร้างความประทับใจในกิจกรรมนั้นๆ โดยการนำการรับรู้ข้อคิดที่ได้จากการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมที่ปฏิบัติ

1.15 ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่ม

ไวไลวรรณ สันถวโกมล (2522:20) กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มจะช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นหลายประการ ดังนี้

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การ

ควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์ วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นลักษณะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มที่สมาชิกได้กระทำร่วมกันช่วยส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการพัฒนาและปรับปรุงตนเองและช่วยให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นด้วย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางสังคม

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม

ทฤษฎีการปรับตัวของ รอย (Roy 1991 อ้างถึงในนงลักษณ์ แก้ววงศ์ดี 2547:9) ได้ประยุกต์ทฤษฎีและระบบมาอธิบายเรื่องการปรับตัวทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย สิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการควบคุม (Control Process) สิ่งนำออก (Output) และกระบวนการย้อนกลับ (Feedback Process) ซึ่งสิ่งนำเข้า หมายถึง สิ่งเร้า และ ระดับของการปรับตัว โดยอธิบายได้ดังนี้

1. สิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง สิ่งทีกระตุ้นการปรับตัวของบุคคล ทั้งสิ่งเร้าภายในและสิ่งเร้าภายนอก โดยสิ่งเร้าภายนอกมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก สิ่งเร้าภายในมาจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจเป็นสิ่งเร้าทางกายภาพ สรีระภาพ จิตสังคมหรือหลายอย่างรวมกัน

2. ระดับของการปรับตัว (Adaptivity Level) หมายถึง ระดับหรือขอบเขตที่แสดงความสามารถของบุคคลในการตอบสนองทางบวกต่อสถานการณ์หนึ่ง ถ้าสิ่งนั้นอยู่ภายในขอบเขตของระดับความสามารถในการปรับตัวบุคคลจะมีการตอบสนองในทางบวกหรือเกิดพฤติกรรมปรับตัวที่เหมาะสม แต่ถ้าสิ่งเร้านั้นอยู่นอกขอบเขตแล้วบุคคลจะตอบสนองในทางลบหรือมีพฤติกรรมปรับตัวที่ไม่เหมาะสม ระดับของการปรับตัวของบุคคลมีขอบเขตจำกัดไม่เหมือนกัน ขอบเขตของการปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่จะกว้างขึ้นถ้าบุคคลเคยมีประสบการณ์ในการปรับตัวมาแล้วก็จะสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

เมื่อเกิดการนำเข้าสู่คือสิ่งเร้า และก่อให้เกิดระดับของการปรับตัวขึ้นแล้ว บุคคลจะมีกระบวนการความคุมสิ่งเร้าเกิดขึ้นซึ่งเรียกว่ากลไกการเผชิญความเครียด (Coping Mechanism) และ รอย(Roy) ได้จำแนกกลไกการเผชิญความเครียดออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบการควบคุม หมายถึงการตอบสนองสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เป็นผลมาจากการทำงานร่วมกันระหว่างระบบประสาท สารเคมี และต่อมไร้ท่อ เมื่อสิ่งเร้าเข้ามาในระบบควบคุม ระบบประสาทจะรับและส่งผ่านความรู้สึกไปกระตุ้นการทำงานของสารเคมีและระบบต่อมไร้ท่อเพื่อควบคุมการทำงานของระบบต่างๆภายในร่างกายให้อยู่ในภาวะสมดุล และระบบการคิด หมายถึงการตอบสนองต่อสิ่งเร้าโดยผ่านกระบวนการ 4 อย่าง คือ การรับรู้หรือการรับข้อมูล การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการตอบสนองทางอารมณ์ ซึ่งการรับและจดจำในสิ่งที่บุคคลนั้นสนใจ การเรียนรู้เป็นลักษณะการลอกเรียนแบบ การเสริมแรงทางบวก และการหยั่งรู้ที่ลึกซึ้ง ส่วนการตัดสินใจนั้นเป็นกิจกรรมของการแก้ไขปัญหาและการตอบสนองทางอารมณ์จะเป็นกลไกในการป้องกันตนเอง หรือกระบวนการทางจิตที่บุคคลใช้บรรเทาความวิตกกังวล ประเมินเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งระบบการเรียนรู้การรับรู้นั้นจะมีปฏิสัมพันธ์กันไม่อาจแบ่งแยกได้ โดยมีการรับรู้เป็นสื่อกลางส่งผลให้เกิดการปรับตัวทั้ง 4 ด้าน คือ

1. การปรับตัวทางด้านสรีรวิทยา (Physiological Mode) เป็นปฏิกิริยาที่บุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มาจากสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งการทำงานของเซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะและระบบต่างๆในร่างกายของบุคคล
2. การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-Concept Mode) เป็นการปรับตัวที่มุ่งรักษาความมั่นคงทางด้านจิตใจ ที่เน้นในด้านจิตใจและจิตวิญญาณของบุคคลที่เกี่ยวกับความเชื่อและความรู้สึกที่บุคคลยึดเหนี่ยวกับตนเองในช่วงเวลาหนึ่ง โดยจะเป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นภายในตนเองและการรับรู้ปฏิกิริยาจากบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คืออัตมโนทัศน์ด้านกายภาพ เป็นความรู้สึกต่อตนเอง รูปร่าง การทำงานที่ความรู้สึกสภาวะสุขภาพและสมรรถภาพทางเพศประกอบไปด้วย ด้านการรับรู้ ความรู้สึกของร่างกาย เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับสภาวะและสมรรถภาพของร่างกายด้านภาพลักษณ์ และอัตมโนทัศน์ส่วนตัวเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในด้านความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวัง และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งประกอบด้วยด้านความสม่ำเสมอแห่งตน ด้านปณิธานแห่งตน และด้านศีลธรรมจรรยาและจิตวิญญาณแห่งตน
3. การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ (Role Function Mode) เป็นปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม โดยเป็นการปรับตัวทางสังคมที่เน้นบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งจะต้องปรับตัวตามบทบาท

หน้าที่ของตนเองตามที่สังคมคาดหวังไว้อย่างเหมาะสมและแสดงออกเป็นพฤติกรรมเครื่องชี้วัด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความหมาย เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกตามความรู้สึกหรือทัศนคติ ความชอบไม่ชอบเกี่ยวกับบทบาทที่ตนเองได้รับ

4. การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัย (Interdependence Mode) เป็นการปรับตัวที่เน้นในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการให้ การได้รับ ความรัก ความเคารพ และการมองเห็นคุณค่า โดยบุคคลจะแสดงพฤติกรรมการปรับตัวทางด้านพฤติกรรมการรับและพฤติกรรมการแสดงความช่วยเหลือ เพื่อสนองพฤติกรรมพื้นฐานของการให้ได้รับความรัก ความเคารพ และการมองเห็นคุณค่าในการรักษาการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่บุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตและบุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบเกื้อหนุน

การปรับตัวทั้ง 4 ด้าน ที่แสดงออกมานั้นจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและมีลักษณะเฉพาะในแต่ละบุคคล โดยจะเป็นสิ่งที่สังเกตตรวจสอบหรือวัดได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมากในการตัดสินใจประสิทธิภาพของพฤติกรรมจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงการประเมินตนเอง หรือการรับรู้ของบุคคลและภาวะแวดล้อมในขณะนั้นด้วย ซึ่งพฤติกรรมที่เป็นการตอบสนองของบุคคลที่ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงตามเป้าหมายของการปรับตัวจัดว่าเป็นพฤติกรรมการปรับตัวที่เหมาะสม แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นแสดงออกมาในทางตรงกันข้ามจัดได้ว่าเป็นพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม

ทฤษฎีจิต-สังคม ของอีริก เอช อีริกสัน (Erik H. Erikson อ้างถึงในอัจฉรา สุขารมณ 2524 : 94-96) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เชื่อว่าพัฒนาการทางบุคลิกภาพของคนมาจากภาวะและการเรียนรู้ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมาจากสรีระของบุคคล สังคม และวัฒนธรรม โดยแบ่งขั้นตอนของพัฒนาการออกเป็น 8 ขั้น

ขั้นที่ 1 ความรู้สึกวางใจและไม่ไว้วางใจ (Sense of Trust VS. sense of Misfrust) ในช่วงปีแรกของชีวิต ถ้าเด็กได้รับความสุขก็จะเกิดความไว้วางใจหรือในทางที่กลับกันคือ เด็กขาดความสุข ขาดความรัก หรือได้รับไม่สม่ำเสมอจะทำให้หวาดหวั่นไว้วางใจในสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่ออกมาจะเป็นการกวนโยเย ไม่ดูคน ไม่สบายบ่อยๆ ซึ่งทำให้มีบุคลิกขี้อาย หรือเรียกร้องความสนใจจากคนอื่นมากเกินไป

ขั้นที่ 2 ความรู้สึกเป็นอิสระกับความรู้สึกสงสัย อับอาย (Sense of Automomy VS. sense of Doubt and Shame) อายุอยู่ในช่วง 2-3 ขวบ เมื่อเด็กเกิดความไว้วางใจต่อพ่อแม่ และสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดความรู้สึกอิสระที่จะทำอะไรได้ด้วยตัวเองเป็นตัวของตัวเอง แต่ถ้าเกิดความไม่ไว้วางใจก็จะเกิดความรู้สึกสงสัยและไม่แน่ใจในความเป็นตัวของตัวเอง และความสามารถของตนเองด้วย ในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดความรู้สึกอับอายในตนเอง ผู้ใหญ่ควรช่วย

พัฒนาบุคลิกที่ดีแก่เด็กด้วยการพยายามให้เขาทำอะไรด้วยตนเองในขอบเขตจำกัด มิฉะนั้นจะไม่
 แน่ใจตนเองและ ี้อาย ไม่กล้าแสดงออก

ขั้นที่ 3 ความรู้สึกริเริ่มและรู้สึกผิด (Sense of Initiative VS. sense of Guilt) อายุอยู่ในช่วง 3-5 ปี เมื่อเด็กควบคุมตนเองได้ก็จะพยายามควบคุมสิ่งแวดล้อมบางอย่าง โดยจะ
 เกิดความคิดริเริ่มขึ้น แสดงความสามารถใหม่ๆออกมาควบคุมสิ่งต่างๆที่ตนต้องการ ถ้าทำไม่
 สำเร็จก็จะตั้งต้นใหม่ ถ้าผู้ใหญ่ส่งเสริมความริเริ่มของเด็กก็จะมีบุคลิกสร้างสรรค์ ในทางตรงข้าม
 ถ้าถูกตำหนิทุกครั้งทีริเริ่มจะเกิดความรู้สึกผิด จะเป็นเด็กหงอยเหงาไม่กล้าแสดงออกและมองโลก
 ในแง่ร้าย

ขั้นที่ 4 ความรู้สึกสำเร็จและปมด้อย (Sense of Industry VS. sense of Inferiority) อยู่ในช่วง 6-12 ปี เด็กจะพัฒนาความรู้สึกสำเร็จถ้าปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้และ
 สามารถทำงานที่ผู้ใหญ่มอบหมายให้สำเร็จ ในทางตรงข้ามถ้าไม่ได้ก็จะรู้สึกมีปมด้อย เด็กในวัยนี้
 จะชอบการแข่งขันเพื่อให้ตนเองเป็นผู้ชนะ และจะสนใจสังคมมากขึ้น อิริคสันเน้นให้เห็นว่า
 ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และลักษณะนิสัยในการทำงานของบุคคลเกี่ยวกับประสบการณ์ใน
 ความสำเร็จนี้อย่างยิ่ง

ขั้นที่ 5 การรู้จักและไม่รู้จักลักษณะเฉพาะของตัวเอง (Sense of Identity VS. sense of Identity Diffusion) อยู่ในช่วงอายุ 12-17 ปี ขั้นนี้พัฒนาการมาจากขั้นที่ 1 ในขั้นนี้เด็ก
 เรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคมดี เด็กจะพยายามทำตามซูเปอร์อีโก้โดยใช้โก้ให้เหมาะสมกับตนเอง
 เขาจะพยายามค้นหาความรู้สึกของตนเองอย่างแท้จริงแล้วนำมาประสมกับประสบการณ์ที่ได้รับจน
 เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ขั้นที่ 6 ความรู้สึกอบอุ่นและอ้างว้าง (Sense of Intimacy VS. sense of Isolation) อยู่ในช่วงอายุ 17-21 ปี เมื่อผ่านวัยรุ่นน่าจะมุ่งกับการงานและเพื่อนตรงข้ามหรือเลือก
 หาเพื่อนสนิท ถ้าบุคคลใดประสบความสำเร็จและมั่นใจในตนเองรู้จักตนเองดีก็จะให้ความใกล้ชิด
 สนิทสนมกับบุคคลอื่นอย่างจริงใจได้เกิดความรู้สึกอบอุ่น แต่ถ้าคบใคร โดยขาดความจริงใจจะรู้สึก
 อ้างว้างโดดเดี่ยว

ขั้นที่ 7 ความรู้สึกใฝ่ใจในเชื้อสายของตนและความรู้สึกใฝ่ใจเฉพาะตน (Sense of Generativity VS. sense of Self Absorption) อยู่ในวัย 22-40 ปี บุคคลใดได้รับความสำเร็จ
 ในขั้นต้นๆที่ผ่านมาก็จะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นผู้ใหญ่ มีครอบครัวและต้องรับผิดชอบ
 ต่อครอบครัวของตน ในทางตรงข้ามถ้าผิดหวังก็จะเกิดความเฉื่อยเฉยไม่กระตือรือร้นที่จะ
 รับผิดชอบต่อสิ่งใดทั้งสิ้น จะสนใจต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสังคมใดๆเลย

ขั้นที่ 8 ความรู้สึกมั่นคงและท้อแท้ (Sense of Integrity VS. sense of Despair) อายุอยู่ในช่วง 40 ปี ขึ้นไป บุคคลในวัยนี้จะอยู่กับความหลังเป็นส่วนใหญ่ ถ้าความหลังของตนมีความสำเร็จน่าภาคภูมิใจ ก็จะรู้สึกมั่นคง หรือตรงกันข้ามก็จะเกิดการท้อแท้ หมดอาลัยตายอยากในชีวิต

ทฤษฎีจิตวิทยาส่วนบุคคล โดยอัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาน 2536:36-40) แนวคิดของแอดเลอร์เห็นว่าพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ได้รับการเร่งเร้าจากลักษณะสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือพฤติกรรมสังคม แนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

1. ความปรารถนามีปมเด่น ทุกคนอยากมีความเด่นสักอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างแตกต่างกันไปในแต่ละคน ความปรารถนาแบบนี้ในคนเดียวกันยังอาจแตกต่างกันได้ตามระยะอายุและพัฒนาการของชีวิต

2. ปมด้อย คือ จุดอ่อนทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ คนทุกคนพยายามหาทางชดเชยปมด้อยด้วยการสร้างปมเด่นขึ้นมา แอดเลอร์เชื่อว่าปมด้อยและความปรารถนาจะเด่นเป็นแรงผลักดันอันสำคัญที่จะทำให้คนประกอบพฤติกรรมต่างๆหรือสร้างวิถีชีวิตให้เป็นไปอย่างมีความหมาย ปมด้อยไม่ใช่สิ่งผิดปกติ ทั้งการสร้างปมเด่นเพื่อชดเชยปมด้อยก็ไม่ใช่สิ่งผิดปกติด้วย แต่ก็อาจไม่ใช่ความสุขเสมอไป

3. ความสนใจสังคม แอดเลอร์เชื่อว่ามนุษย์เรามีความปรารถนาใฝ่ผูกสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆตั้งแต่เกิดมาแล้ว ความสนใจสังคมเป็นสัญชาตญาณความพึงพอใจหรือความไม่พึงพอใจที่ได้รับจากสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นในสังคมเป็นสิ่งกำหนดสุขทุกข์ ความสำเร็จ ความล้มเหลวในชีวิตของบุคคล

4. วิถีชีวิต แอดเลอร์เชื่อว่าระยะเวลาอายุ 1-5 ขวบ เป็นช่วงเวลาวางรากฐานวิถีชีวิต

5. ประสบการณ์วัยเด็ก

ทฤษฎีกลุ่มสังคมวัฒนธรรม (อ้างถึงในขนิษฐา พิเศษสาร และมานิกา พิเศษสาร 2552:103-105) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ ได้แก่ จิน พรินเน่ แฮรี่ (Jean Phinney Harry) ทริอันดิส ลิลเลียน (Triandis Lillian) โกแมส ดิโอซ (Comas Dioz) และสแตนเลย์ ซู (Stanley Sue) ได้อธิบายแบบแผนของพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพในมุมมองของพฤติกรรมของกลุ่มคน โดยเชื่อว่าพฤติกรรมเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และมีบริบททางวัฒนธรรมเป็นกรอบสำหรับการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น บริบททางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคนจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มคนนั้นประกอบไปด้วยเชื้อชาติ เพศ สภาวะทางเศรษฐกิจ ความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติในรูปแบบใด เมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนตามบริบทของวัฒนธรรมเหล่านั้น ก็จะช่วยขัดเกลา

ให้บุคคลสร้างตัวตนหรือมโนคติเกี่ยวกับตนเอง และการนับถือตนเองที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมขึ้นมา

2.2 ความหมายของการปรับตัวทางสังคม

ชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง 2533 : 57-58) ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีวิวัฒนาการว่าสิ่งมีชีวิตต้องอาศัยการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาจึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ คนเราจึงต้องปรับตัวอยู่เสมอ มิฉะนั้นจะไม่สามารถดำรงชาติพันธุ์อยู่ได้ การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมทุกวันนี้มนุษย์เราจำเป็นต้องแสวงหาทางที่จะตอบสนองความต้องการทั้งของตนเองและสังคมอยู่ตลอดเวลา ความต้องการที่สำคัญ เช่น ความต้องการทางกาย ความต้องการทางใจ ความต้องการทางสังคม การหาทางตอบสนองความต้องการนั้นบางครั้งก็มีอุปสรรคจึงไม่สามารถสนองความต้องการของตนได้จึงเกิดปัญหาความไม่สบายใจ ความเครียด ความคับข้องใจ จึงเป็นเหตุให้บุคคลต้องหาวิธีการต่างๆจัดความไม่สบายใจให้หมดไปด้วยการปรับตัว และชาร์ล ดาร์วิน ได้ให้ความหมายของการปรับตัวว่าเป็นการทำให้เหมาะ เป็นการทำให้เข้ากันได้

ลาซารัส (Lazarus, 1969:17-18) กล่าวว่า การปรับตัวของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการทั้งหลายทางจิต ที่ใช้ในการเผชิญแรงผลักดันสองอย่างคือ

1. แรงผลักดันภายนอก เกิดจากที่มนุษย์ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม และต้องผูกพันกับผู้อื่น ฉะนั้นคนเราต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม
2. แรงผลักดันภายใน เป็นความต้องการภายในของแต่ละบุคคลเอง เกิดจากสภาพทางสรีระของบุคคล ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ ความอบอุ่น เกิดจากสภาวะจิตใจ เป็นผลของการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางสังคมในชีวิตที่ผ่านมา เช่น ความต้องการความอบอุ่นใจ หรือการยอมรับทางสังคม และความต้องการความสำเร็จ ฯลฯ

กรมวิชาการ (2542 : 2) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการแสดงพฤติกรรมทางด้านความคิด ความรู้สึก การกระทำได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดีมีดังนี้ มีความเป็นตัวของตัวเอง พอใจและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มองเห็นคุณค่าในตัวเอง รู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีความมั่นคงทางอารมณ์ รับผิดชอบในการกระทำของตนเอง มองชีวิตตามความเป็นจริง รู้สึกเป็นอิสระ พอใจในความเป็นอิสระ ตัดสินใจและวางแผนชีวิตด้วยตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รู้สึกว่าตนเองได้รับความรักความอบอุ่นจากผู้อื่น ปลอดภัยและมั่นใจเมื่ออยู่บ้านหรือโรงเรียน และมีชีวิตชีวา กระตือรือร้น สนใจทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

กันยา สุวรรณแสง (2536 : 50) กล่าวว่า การปรับตัวคือการปรับภายในให้อยู่ในสังคมได้ในสภาวะ และสถานการณ์ต่างๆได้อย่างมีความสุข

นงลักษณ์ แก้ววงศ์ดี (2547 : 6) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึง การที่บุคคลจะสามารถปรับหรือเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก ความต้องการ พฤติกรรมของตนเอง มีวิธีปฏิบัติในการรับรู้เผชิญภาวะเหตุการณ์ การแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งปัญหาจากภายในตนเองและสภาพแวดล้อม หากบุคคลใดสามารถแก้ไขปัญหานั้นๆได้ ก็จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข

จากแนวคิดข้างต้นพอสรุปได้ว่า การปรับตัว หมายถึง ความพยายามของบุคคลที่จะปรับปรุงตนเอง ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยความเหมาะสม จนบุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติและมีความสุข

ดังนั้นการปรับตัวทางสังคม จึงเป็นความพยายามของบุคคลในการใช้ทักษะที่จะปรับปรุงตนเองในด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมเพื่อให้เข้าร่วมกับสังคม ทั้งด้านการเรียน การทำงาน และการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2.3 ความสำคัญของการปรับตัว

ซึ่งนิภาพร มาพบสุข (2542 : 434-436 อ้างถึงในจรัสพรธน พูนศรี 2546 : 9 -10) กล่าวไว้ ดังนี้

1. การรู้จักปรับตัวเป็นการบรรเทาความรู้สึกคับข้องใจ (Frustration) ความขัดแย้ง (Conflict) ความกดดัน(Pressure) และความเครียด(Stress) เมื่อบุคคลเกิดความเครียดและไม่สบายใจย่อมต้องรู้จักวิธีการปรับตัวที่ดี ช่วยให้ชีวิตของบุคคลมีคุณภาพไม่เจ็บป่วยทางกายและจิต
2. การรู้จักปรับตัวที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดปัญหาสุขภาพจิต หากบุคคลปรับตัวได้จะมีพฤติกรรมปกติ แต่ถ้าปรับตัวไม่ได้ ก็จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือปัญหาสุขภาพจิต
3. การรู้จักปรับตัวจะช่วยให้มีสุขภาพกายและจิตที่ดี บุคคลสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางกายและทางจิต และเป็นผลดีต่อบุคคลรอบข้าง เช่น พ่อ แม่ สามี ภรรยา บุตรหลาน และบุคคลในสังคม
4. การรู้จักปรับตัวทำให้มีบุคลิกภาพที่ดี บุคคลรู้จักการปรับตัวในสภาพการณ์ต่างๆได้ดีย่อมทำให้บุคคลไม่เครียด ขจัดความทุกข์ทางใจ ช่วยให้บุคลิกภาพของบุคคลนั้นน่าเชื่อถือ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่วนคนที่ปรับตัวไม่ได้ย่อมขาดความมั่นใจในตนเอง ต้องพึ่งพาคนอื่นเสมอ

2.4 แนวทางของการปรับตัว

กันยา แสงสุวรรณ (2533 : 63-64) กล่าวถึงแนวทางของการปรับตัวมนุษย์ในทางจิตวิทยา กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงในการปรับปรุงตัวของบุคคลนั้น มีอยู่ 2 ทางด้วยกันคือ การปรับตัวภายใน กับ การปรับตัวภายนอก ดังนั้นถ้ามนุษย์จะต้องปรับตัวกันแล้ว ตามแนวกว้างๆ ก็คงจะเป็นในเรื่อง

1. ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยกันเอง
2. ปรับตัวให้เข้ากับสภาพดินฟ้าอากาศ
3. ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมในท้องถิ่น
4. ปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดทางสังคม ไม่เป็นคนขวางโลก
5. ปรับตัวให้เข้ากับตัวของตัวเอง

2.5 ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดี

โดยรัตนา ยัญทิพย์ (2522 : 32 – 33 อ้างถึงในจิรพรรณ พุนศรี 2546 : 15) กล่าวว่า การปรับตัวได้ดีจะแสดงออกได้ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง ภาคภูมิใจในตนเอง ไม่มีปมด้อย ไม่ก้าวร้าว
2. ยอมรับสภาพความเป็นจริง กล่าวที่จะเผชิญกับชีวิตแม้จะมีเหตุร้ายก็ไม่ท้อแท้
3. มีทัศนคติต่อผู้อื่น เป็นผู้ที่มีมองบุคคลอื่นในแง่ดี ปราศจากอคติ
4. ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม ไม่มีการทะเลาะวิวาทบ่อยๆ
5. เป็นบุคคลที่สามารถนำเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่เก็บตัว
6. สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นข้อโต้แย้งของบุคคลอื่น
7. ปราศจากนิสัยทางจิตที่กระทบกระเทือนบุคลิกภาพ
8. มีความเข้าใจสภาพของตนเอง รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง
9. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม
10. มีความรู้สึกเป็นอิสระ รู้สึกตนไม่ถูกบังคับ

2.6 สาเหตุของการปรับตัว

วารินทร์ สายโอบเอื้อ (2522:159-160) กล่าวว่าถึงสาเหตุของการปรับตัวไว้ดังนี้

1. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้ เพราะมีอุปสรรคที่เนื่องมาจากตัวเองหรือผู้อื่นทำให้บุคคลเกิดความไม่สบายใจ คับข้องใจตามมา มาสโลว์ (Maslow) ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

- 1.1 ความต้องการทางร่างกาย
- 1.2 ความต้องการความปลอดภัย
- 1.3 ความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ
- 1.4 ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือ
- 1.5 ความต้องการสัจการแห่งตน

2. เกิดจากความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลไม่สามารถจะตัดสินใจเลือกกระทำทั้งสองสิ่งในเวลาเดียวกัน แต่ต้องเลือกเพียงอย่างเดียว มี 3 ลักษณะ คือ

2.1 ความขัดแย้งในทางบวก เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่ต้องเลือกเพียงอย่างเดียวในสิ่งที่ชอบเท่าๆกัน ตั้งแต่ 2-3 อย่างขึ้นไป ยิ่งชอบมากทุกอย่างก็ยิ่งเลือกยากขึ้น แม้จะเลือกแล้วก็ยังเสียดายสิ่งที่ไม่สามารถจะเลือกได้

2.2 ความขัดแย้งในทางลบ เกิดจากการที่ต้องเลือกในสิ่งที่ไม่ชอบตั้งแต่ 2-3 อย่างขึ้นไป จะไม่เลือกก็ไม่ได้ เลือกแล้วก็ไม่สบายใจ

2.3 ความขัดแย้งในทางบวกและลบ สิ่ง que เลือกมีทั้งถูกใจและไม่ถูกใจแต่เลือกเพียงอย่างเดียวจากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่าสาเหตุของการปรับตัวเกิดจากการไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานและจากความขัดแย้ง

กันยา แสงสุวรรณ (2533 : 65-66) กล่าวถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปรับตัว มี 3 ประการคือ 1) แรงขับและความต้องการ 2) แรงกระตุ้นทางสังคม 3) เจตคติ ความสนใจ จุดหมายของชีวิตของตนเองเปลี่ยนแปลงไป

จากแนวคิดข้างต้นพอสรุปได้ว่า สาเหตุของการปรับตัวมีสาเหตุที่สำคัญ 2 สาเหตุคือ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองได้ และเกิดจากความขัดแย้ง หากได้รับการแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุก็จะไม่เกิดผลเสียในด้านการปรับตัวของแต่ละคน

2.7 หลักฟิงยิดในการปรับตัวให้ได้ผลดี

กันยา แสงสุวรรณ (2533 : 83) กล่าวถึงหลักฟิงยิดในการปรับตัวให้ได้ผลดีว่าการที่บุคคลจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้นั้น ต้องอาศัยการรักษาสมดุลทางอารมณ์เป็นอย่างมาก ซึ่งอาศัยหลัก 3 ประการ คือ

1. หลักแห่งความจริง (Realism) จะต้องยอมรับและยึดหลักความจริง ก่อนทำต้องคิดพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อนว่ามีเหตุผลและเป็นทางที่เป็นไปได้จริงๆแล้วจึงตัดสินใจกระทำลงไป มิฉะนั้นอาจจะต้องสูญเสียบางประการ

2. หลักแห่งความมีใจกล้าพอ (Commitment) พร้อมทั้งจะเผชิญกับความขัดแย้งตลอดเวลาที่กำลังดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่เราต้องการไม่กลัวความยากลำบาก ไม่กลัวการเสี่ยงอันตรายต้องกล้าหาญเพียงพอ และพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่หวั่นไหวกล้าเสี่ยง

3. การยอมรับตัวเอง (Self-acceptance) ต้องพิจารณาตัวเองว่ามีความมุ่งหวังอะไร มีความสนใจด้านใดบ้าง ต้องเข้าใจตัวของตัวเอง จะต้องยอมรับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวต่างๆ ต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง รู้ว่าควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดบ้างที่จะนำตนไปสู่ความพลาดหวัง และเรียนรู้ว่าทำอะไรจึงจะอยู่กับผู้อื่นได้ ต้องยอมรับสภาพแห่งความเป็นจริงของตัวเอง รู้จักตนเองดีทั้งในด้านความถนัดความสามารถ ความต้องการและจุดอ่อนของตน จะได้ประมาณตนเองได้ว่าควรดำเนินการอย่างไรจึงจะดีที่สุด

2.8 กลวิธีในการปรับตัวของเรา

กัณยา สุวรรณแสง (2553: 95) สรุปกลวิธีของเราเป็นหัวข้อใหญ่ได้ 3 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนโลกของตัวเองเสียใหม่ ยอมรับสถานการณ์ที่บีบคั้นตนเองรอบด้านนั้นเสียว่าเป็นสิ่งที่ต้องปรากฏอยู่ในชีวิตของเรา

2. การไม่ยอมรับ (ปฏิเสธ) บางสิ่งบางอย่างเข้ามารวมอยู่ในตัวเรา โดยการปฏิเสธไม่ให้สิ่งที่บีบคั้นเข้ามาอยู่ในวงจรของเรา ไม่ให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของเราได้ หรือปิดลิ่งนั้นไปเสีย

3. การเลือกรับแต่ของบางสิ่งบางอย่างเข้ามา คือการบิดเบือนสิ่งที่เราไม่พึงประสงค์ไปเสีย ยอมรับแต่เพียงบางสิ่งบางอย่างเข้ามาหรือหาสิ่งมาทดแทน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน

3.1 คำจำกัดความของเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน

ผดุง อารยะวิญญู (2542 : 21-22) กล่าวว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึงเด็กที่สูญเสียการได้ยินซึ่งอาจจะเป็นเด็กหูตึงหรือเด็กหูหนวกก็ได้

เด็กหูหนวก หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป วัดด้วยเสียงบริสุทธิ์ ณ ความถี่ 100 , 1000 และ 2000 เฮอรัซท์ ในหูข้างใดก็ตามที่เด็กไม่สามารถใช้การได้ยินให้เป็นประโยชน์เต็มประสิทธิภาพในการฟัง อาจเป็นผู้ที่สูญเสียการได้ยินมาแต่กำเนิดหรือเป็นการสูญเสียการได้ยินในภายหลังก็ตาม

เด็กหูตึง หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยิน ระหว่าง 26 – 89 เดซิเบล ในหูข้าง ดีกว่า วัดโดยใช้เสียงบริสุทธิ์ความถี่ 500 , 1000 และ 2000 เฮอรัซท์ เป็นเด็กที่สูญเสียการได้ยิน เล็กน้อยไปจนถึงการได้ยินขั้นรุนแรง

เดซิเบล เป็นหน่วยวัดความดังของเสียง เสียงที่มีความดังมาก มีหน่วยเดซิเบลสูง เสียงที่มีความดังน้อย มีหน่วยเดซิเบลต่ำ เช่น เสียงกระซิบ มีความดังประมาณ 10 – 20 เดซิเบล เสียงพูดที่ได้ยินชัด มีความดังประมาณ 60 เดซิเบล เสียงมอเตอร์ไซด์ ขณะเร่งเครื่องอาจมีความดังถึง 110 เดซิเบล

3.2 ลักษณะของเด็กบกพร่องทางการได้ยิน

ผดุง อารยะวิญญู (2542:23-25) ได้จำแนกลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไว้ดังนี้

1. การพูด เด็กอาจพูดไม่ได้ หรือพูดไม่ชัด ขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยินของเด็ก เด็กที่สูญเสียการได้ยินเล็กน้อยอาจพูดได้ เด็กที่สูญเสียการได้ยินในระดับปานกลางสามารถพูดได้แต่อาจไม่ชัด ส่วนเด็กที่สูญเสียการได้ยินมากหรือหูหนวกอาจพูดไม่ได้เลยหากไม่ได้รับการสอนพูดตั้งแต่วัยเด็ก นอกจากนี้การพูดขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเมื่อสูญเสียการได้ยินอีกด้วย หากเด็กสูญเสียการได้ยินมาแต่กำเนิดเด็กจะมีปัญหาในการพูดอย่างมาก แต่ถ้าวัยเด็กสูญเสียการได้ยินหลังจากที่พูดได้แล้วปัญหาในการพูดจะน้อยกว่าเด็กที่สูญเสียการได้ยินมาแต่กำเนิด และปัญหาในการพูดยังขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเมื่อสูญเสียการได้ยินด้วย

2. ภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาเกี่ยวกับภาษา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ในวงจำกัด เรียงคำเป็นประโยคผิดหลักภาษา เป็นต้น ปัญหาทางภาษาของเด็กคล้ายคลึงกับปัญหาในการพูด คือเมื่อเด็กยิ่งสูญเสียการได้ยินมากเท่าใดก็ยิ่งมีปัญหาทางภาษามากเท่านั้น

3. ความสามารถทางสติปัญญา ระดับสติปัญญาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจากงานวิจัยเป็นจำนวนมากพบว่า มีการกระจายคล้ายเด็กปกติ บางคนอาจโง่ บางคนอาจฉลาด เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจึงไม่ใช่เด็กโง่ทุกคน

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนมากเด็กที่มีความได้ยินจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อาจเป็นเพราะวิธีการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันเหมาะที่จะใช้กับเด็กปกติมากกว่า วิธีการบางอย่างไม่เหมาะสมสำหรับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน และเนื่องจากเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาทางภาษา และมีทักษะทางภาษาจำกัดจึงเป็นอุปสรรคในการทำข้อสอบ ด้วยเหตุนี้เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินจึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

5. การปรับตัว เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาการปรับตัวสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการสื่อสารกับผู้อื่น หากเด็กสามารถสื่อสารได้ดีปัญหาทางอารมณ์อาจลดลงทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ แต่ถ้าเด็กไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีเด็กอาจเกิดความคับข้องใจ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินต้องปรับตัวมากกว่าเด็กปกติ เด็กที่มีความฉลาดอาจมีการปรับตัวได้ดี ส่วนเด็กที่ไม่ฉลาดอาจมีปัญหาในการปรับตัว

ซูชีพ อ่อน โคนสูง (2522:88-90) ได้กล่าวถึง ลักษณะทางจิตวิทยาและพฤติกรรมของเด็กที่มีปัญหาในการได้ยิน คือ

1. พัฒนาการทางภาษาและการพูด เด็กที่มีปัญหาในด้านการได้ยินจะมีปัญหาในการพัฒนาความสามารถทางภาษาควบคู่ไปด้วย ยิ่งถ้าหูหนวกมาแต่กำเนิดก็ยังมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดมากขึ้น บางคนอาจสอนภาษาหรือการพูดไม่ได้เลย
2. ความสามารถทางสติปัญญา การเจริญเติบโตทางเชาวน์ปัญญาจะเกิดควบคู่กันไปกับพัฒนาการทางภาษา เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาจึงมีปัญหาทางการเจริญเติบโตของเชาวน์ปัญญาค้าง
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เด็กที่มีปัญหาในการฟังจะมีอุปสรรคในการเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ
4. ความสามารถทางสังคมและการงาน ขึ้นอยู่กับกระบวนการสื่อความหมายติดต่อกับผู้อื่นเป็นสำคัญ

3.3 ประเภทและสาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน

ประเภทของการสูญเสียการได้ยิน (พวงแก้ว กิจธรรม 2546:65-66) แบ่งได้เป็น 4 ประเภท

1. ส่วนนำเสียงเสีย หมายถึง การสูญเสียการได้ยินซึ่งเกิดจากสิ่งผิดปกติที่จุดใดจุดหนึ่งของส่วนนำเสียงของกลไกการได้ยิน ได้แก่ รูหู เยื่อแก้วหู กระดุกหู 3 ชั้น โพรงหูชั้นกลางและ ท่อยูสเตเชียน (Eustachian tube)
2. ประสาทหูเสีย หมายถึง การสูญเสียการได้ยิน ซึ่งเกิดจากสิ่งผิดปกติที่จุดใดจุดหนึ่งของส่วนประสาทรับเสียงตั้งแต่ปลายประสาทรับเสียงในหูชั้นใน เส้นประสาทหูถึง ออดิทอรี นิวเคลียส (auditory nuclei) ในเมดูลลาออบลองกาตา (medulla oblongata)
3. ผสม หมายถึง การสูญเสียส่วนนำเสียงและประสาทหูเสีย การได้ยินในหูข้างเดียวกัน ซึ่งเกิดจากมีสิ่งผิดปกติที่จุดใดจุดหนึ่งของส่วนนำเสียงผสมกับส่วนประสาทรับเสียง เช่น โพรงหลังเยื่อแก้วหูผิดปกติผสมกับปลายประสาทรับเสียงผิดปกติ เป็นต้น

4. สมอส่วนกลางเสีย หมายถึง การสูญเสียการได้ยินซึ่งเกิดจากมีความผิดปกติที่จุดใดจุดหนึ่งของสมอส่วนกลาง ตั้งแต่ ออดิโตรีนิวคลีไอ ถึงออดิโตรีคอร์เท็กซ์ (auditory cortex)

สาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน (พวงแก้ว กิจธรรม 2546:66-67) แต่ละประเภท มีสาเหตุแตกต่างกันดังนี้

1) สาเหตุของการสูญเสียการได้ยินประเภทส่วนนำเสียงเสีย ได้แก่

(1) ความผิดปกติแต่กำเนิด เนื่องจากพันธุกรรม ความผิดปกติขณะตั้งครรภ์ หรือการบาดเจ็บขณะคลอด เช่น ไม่มีรูหู ไม่มีกระดูกหู และกระดูกหู 3 ชิ้นหลุดออกจากกัน

(2) การติดเชื้อ เช่น ูหูอักเสบ เยื่ออักเสบ และโรคหูน้ำหนวก

(3) การบาดเจ็บเนื่องจากการกระทบกระแทกหรือการถูกของมีคม เช่น เยื่อแก้วหูทะลุ ูหูอักเสบ

(4) สิ่งแปลกปลอมอุดตันรูหู เช่น เมล็ดผลไม้ ของเล่น ก้อนกรวด แมลง

(5) เนื้องอกต่างๆ เช่น ตังเนื้อ เมือก ูงน้ำ

(6) สาเหตุอื่นๆ เช่น ขี้หูอุดตัน กระดูกพรุณแข็งตัวในหูชั้นกลาง

ที่อยู่สเตรเซียนทำงานผิดปกติ

2) สาเหตุของการสูญเสียการได้ยินประเภทประสาทหูเสีย ได้แก่

(1) ความผิดปกติแต่กำเนิด เนื่องจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ภาวะผิดปกติขณะตั้งครรภ์ของมารดา เช่น ตกเลือด หัดเยอรมัน ซิฟิลิส โรคครรภ์เป็นพิษ ได้รับยา หรือสารที่เป็นพิษต่อหู ได้รับบาดเจ็บบริเวณท้อง ขาดอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของทารก และมีความผิดปกติทางจิตใจหรืออารมณ์อย่างรุนแรง รวมทั้งภาวะผิดปกติขณะคลอด เช่น คลอดก่อนกำหนด เจ็บท้องนานผิดปกติ เด็กได้รับบาดเจ็บบริเวณหู ต้นคอ หรือศีรษะ และเด็กขาดออกซิเจนจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง

(2) การติดเชื้อ เช่น ไขหวัดใหญ่ คางทูม ซิฟิลิส ูสวัดที่หู ูงน้ำในอักเสบ เยื่อหุ้มสมองหรือสมองอักเสบ

(3) การได้รับยาหรือสารที่เป็นพิษต่อหู เช่น ยาปฏิชีวนะบางชนิด ยาขับปัสสาวะ ยาแก้ปวดบางชนิด ยาควินิน ตะกั่ว ปรอท ยาสูบ แอลกอฮอล์

(4) การได้ยินเสียงดังมากๆ เช่น เสียงเครื่องจักร เสียงยานพาหนะ เสียงดนตรี เสียงประทัด เสียงปืน และเสียงจากการก่อสร้าง

(5) การเสื่อมสมรรถภาพการได้ยินตามอายุ เนื่องจากกระบวนการชราภาพ

(6) การบาดเจ็บบริเวณหู ต้นคอ หรือศีรษะ

(7) เนื้องอกต่างๆ เช่น เนื้องอกที่ประสาทหู

(8) สาเหตุอื่นๆ คือ อาการผิดปกติและโรคบางชนิด เช่น ไข้สูง ภาวะผิดปกติของหลอดเลือด เบาหวาน โรคมึเนียร์

3) สาเหตุของการสูญเสียการได้ยินประเภทผสม ได้แก่ ส่วนนำเสียงผสมกับประเภทประสาทหูเสียดังกล่าวแล้ว เช่น หูชั้นกลางอักเสบผสมการเสื่อมสมรรถภาพการได้ยินตามอายุ

4) สาเหตุของการสูญเสียการได้ยินประเภทสมองส่วนกลางเสีย ได้แก่

(1) ความผิดปกติในสมองส่วนกลางแต่กำเนิด เนื่องจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมและภาวะผิดปกติขณะตั้งครรภ์

(2) การติดเชื้อ เช่น สมองอักเสบจากเชื้อไวรัสหรือแบคทีเรีย

(3) การบาดเจ็บบริเวณศีรษะที่ทำให้สมองส่วนกลางเสียหาย

(4) เนื้องอก ได้แก่ เนื้องอกหรือมะเร็งที่สมองส่วนกลาง

(5) สาเหตุอื่นๆ เช่น ภาวะผิดปกติของหลอดเลือดแดงที่ไปเลี้ยงสมองส่วนกลาง

3.4 ระดับของการสูญเสียการได้ยิน

การจัดระดับทางการได้ยินทางการแพทย์มักแตกต่างไปจากระดับการสูญเสียทางการได้ยินโดยทางการศึกษา เดวิส และซิลเวอร์แมน (Davis and Silverman 1970 อ้างถึงใน ผดุง อารยะวิญญู 2542:23) กล่าวว่าวงการแพทย์โดยทั่วไปจัดระดับการสูญเสียการได้ยินไว้ 6 ระดับ ดังนี้

1) การได้ยินปกติ 0-25 เดซิเบล

2) สูญเสียการได้ยินเล็กน้อย 26-40 เดซิเบล

3) สูญเสียการได้ยินปานกลาง 41-55 เดซิเบล

4) สูญเสียการได้ยินค่อนข้างมาก 56-70 เดซิเบล

5) สูญเสียการได้ยินมากกว่า 71-90 เดซิเบล

6) สูญเสียการได้ยินมากอย่างยิ่ง 91 เดซิเบล หรือมากกว่าผู้ที่สูญเสียการได้ยินระดับ 1-5 เรียกว่าคนหูตึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยินในระดับ 6 เรียกว่าคนหูหนวก จำนวนเดซิเบลที่กำหนดไว้นี้เป็นค่าเฉลี่ยในหูข้างที่ดีกว่า

และหากแบ่งระดับการสูญเสียการได้ยินตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (ผดุง อารยะวิญญู 2542:21-22) จะได้การสูญเสียการได้ยิน 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 35-54 เดซิเบล เด็กที่สูญเสียการได้ยินช่วงนี้มักไม่ต้องการการศึกษาพิเศษ แต่ต้องการความช่วยเหลือในการสวมใส่เครื่องช่วยฟัง

ระดับที่ 2 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 55-69 เดซิเบล เด็กที่สูญเสียการได้ยินช่วงนี้ต้องการการศึกษาพิเศษบ้าง ต้องการความช่วยเหลือในด้าน การสวมใส่เครื่องช่วยฟัง การฝึกพูด ด้านภาษา และการแก้ไขการพูด

ระดับที่ 3 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 70-89 เดซิเบล เด็กที่สูญเสียการได้ยินในช่วงนี้ต้องการการศึกษาพิเศษ ต้องการความช่วยเหลือในด้านการได้ยิน การพูด ภาษา การแก้ไขการพูด และบริการพิเศษในด้านการศึกษา

ระดับที่ 4 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 90 เดซิเบล หรือมากกว่าเด็กที่สูญเสียการได้ยินในระดับนี้ต้องการความช่วยเหลือ และบริการพิเศษทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กในระดับที่ 3

3.5 เกณฑ์การตัดสินว่าเป็นเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน

เด็กที่ได้รับการตัดสินว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีคุณลักษณะดังนี้

1) เด็กหูหนวก ได้แก่

(1) สูญเสียการได้ยินในหูข้างใดกว่า 90 เดซิเบลขึ้นไป และเป็นการสูญเสียการได้ยินมาแต่กำเนิด หรือ

(2) สูญเสียการได้ยินในหูข้างใดกว่า 90 เดซิเบลขึ้นไป และเป็นการสูญเสียการได้ยินในภายหลัง (หลังคลอด) หรือ

(3) สูญเสียการได้ยินในหูข้างใดกว่า 90 เดซิเบลขึ้นไป เป็นการสูญเสียการได้ยินก่อนเด็กพูดได้ เขียนได้

(4) ไม่สามารถเรียนหนังสือได้ หรือไม่มีพัฒนาการทางภาษาทัดเทียมกับเด็กปกติหากเด็กไม่ได้รับการบริการการศึกษาพิเศษ

2) เด็กหูตึง ได้แก่

(1) สูญเสียการได้ยินระหว่าง 26-89 เดซิเบล ในหูข้างใดกว่า เป็นการสูญเสียการได้ยินมาแต่กำเนิด

(2) สูญเสียการได้ยินระหว่าง 26-89 เดซิเบล ในหูข้างใดกว่า เป็นการสูญเสียการได้ยินในภายหลัง (หลังคลอด)

(3) สูญเสียการได้ยินระหว่าง 26-89 เดซิเบล ในหูข้างใดกว่า เป็นการสูญเสียการได้ยินก่อนเด็กพูดได้เขียนได้

3.6 วิธีการปรับตัวของผู้บกร่องทางการไต้ยีน

เมื่อบุคคลมีความเครียดทางอารมณ์จะตอบโต้ต่อความตึงเครียดและแสดงออกมาในรูปแบบ 3 ลักษณะคือ

1) การสร้างพลังภายในเพื่อเผชิญปัญหา เป็นลักษณะการโต้ตอบที่ช่วยลดความตึงเครียดและความวิตกกังวล และช่วยสร้างเสริมความสมดุลทางจิตใจ ซึ่งมักแสดงออกในรูปแบบของการร้องไห้ การพูดระบายความรู้สึก การหัวเราะ การคิดทบทวน การแสวงหาที่พึ่งทางใจ และการหลับการฝัน

2) การพยายามทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเผชิญปัญหา เป็นความพยายามที่จะเผชิญปัญหาอย่างแท้จริง มีแนวโน้มที่จะประเมินสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์โดยการกระทำที่มีเหตุผลไปในทางสร้างสรรค์ และเป็นความพยายามในระดับจิตสำนึก และการกระทำที่จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือสิ่งแวดล้อม หรือทั้งตนเองและสิ่งแวดล้อมนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การกระทำ อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้จากภายนอก อาจแสดงออกมาในรูปแบบ การต่อสู้ การหลีกเลี่ยง หรือการอ้อมยอม วิธีการดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างแท้จริง แต่ให้บุคคลตัดสินใจโดยมีข้อมูลจำกัด หรือเลือกวิธีที่ไม่เหมาะสมเพราะไม่รู้จักตนเอง และสภาพแวดล้อมดีพอก็อาจล้มเหลวได้

3) การใช้กลไกในการป้องกันตัว (Defense-Oriented Reactions) การตอบโต้ต่อความคับข้องใจในระดับจิตใต้สำนึกก็คือการใช้กลไกในการป้องกันตัวเอง โดยพยายามหาวิธีต่อสู้กับอุปสรรค แต่ความคับข้องใจบางอย่างอาจลึกซึ้งมากจนไม่สามารถแก้ไขในจิตสำนึก จึงนำไปสู่ความพยายามที่จะแก้ไขในระดับจิตใต้สำนึก บางครั้งการปรับตัวในระดับจิตสำนึกอาจมีรูปแบบคล้ายคลึงกันกับการปรับตัวในระดับจิตใต้สำนึก แต่กลไกในการป้องกันตัวอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นในระดับจิตใต้สำนึกเสมอ กลไกในการป้องกันตนเองนั้นมีทั้งผลดีและผลเสีย คือการที่บุคคลพยายามสร้างสมดุลในจิตใจ คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรียอมเป็นสิ่งดีแต่การหลีกเลี่ยงหรือป้องกันจากความกังวลใจด้วยวิธีหลอกตัวเองยอมเป็นผลเสียเพราะยังไม่ได้แก้ปัญหา อย่างไรก็ตามบุคคลต่างก็ใช้กลไกในการป้องกันตนเองด้วยกันทั้งสิ้น หากการใช้นั้นอยู่ในระดับพอสมควรก็จะช่วยเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตประจำวันช่วยให้ปรับตัวได้ แต่ถ้ามากเกินไปก็เป็นการปรับตัวทางบุคลิกภาพที่ผิดปกติ กลไกการป้องกันตนเองมีหลายรูปแบบ ลักษณะของการแสดงออกของกลไกในการป้องกันตัว ได้แก่ การปฏิเสธความจริง (Denial of Reality) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) การหาสิ่งมาทดแทน (Displacement) การชดเชย (Compensation) การเพิ่มความพยายาม (Increased Effect) การเรียกร้องความสนใจ (Attention Getting) การเอาอย่าง (Identification) การเก็บกด (Repression) การถดถอย (Regression) การหลบหนี (Withdrawal)

การเพ้อฝัน (Fantasy) การแยกตัว (Isolation) การแสรังทำ (Reaction Formation) การหาทางแสดงออกในทางที่สังคมยอมรับ (Sublimation) การโทษคนอื่น (Projection) การถ่ายโทษหรือไถ่บาป (Undoing หรือ Atonement) การแสดงอย่างเต็มที่ (Acting-out) จากกลไกการป้องกันตัวเองที่กล่าวมา การชดเชยและการหาทางแสดงออกในทางที่สังคมยอมรับ เป็นวิธีแสดงออกที่สังคมยอมรับและสามารถสนองความต้องการที่แท้จริงได้ใกล้เคียงที่สุด (ศรียา นิยมธรรม 2544:95-96)

3.7 ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้และการปรับตัว

ศรียา นิยมธรรม (2544:81-83) กล่าวว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ และการปรับตัวของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน คือ ระดับความมากน้อยของการสูญเสียการได้ยิน และอายุที่เริ่มสูญเสียการได้ยิน

1. ระดับการได้ยิน

ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นมีหลายประเภทและหลายระดับ การสูญเสียการได้ยินในแต่ละระดับจะมีผลโดยตรงต่อการติดต่อสื่อสาร การเข้าใจภาษาของบุคคล ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพของคนเหล่านั้น เช่น ทำให้เสียความมั่นใจในการติดต่อพูดคุยกับคนอื่น เพราะมักเข้าใจการพูดของคนอื่นผิดๆ ถูกๆ และเมื่อตนเองพูดคนอื่นก็ฟังไม่ค่อยรู้เรื่อง สิ้นหนาท่าทางที่บุคคลรอบข้างแสดงออกทำให้เขาตระหนักได้ถึงปัญหาในการสื่อสาร เขาจึงปรับตัวใหม่ เช่น พูดน้อยลง หรือ มักจะขี้มั้งๆ ที่ไม่เข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นพูด เป็นต้น ได้มีการศึกษาถึงผลทางจิตวิทยาที่ตามมาจากการสูญเสียการได้ยิน ทั้งเด็กหูตึงและเด็กหูหนวกตั้งแต่กำเนิดหรือในวัยเยาว์ ตัวแปรที่เกี่ยวกับการสูญเสียการได้ยินดังกล่าวอาจจำแนกได้ดังนี้

1.1 ผู้สูญเสียการได้ยินในระดับ 30-40 เดซิเบล จัดเป็นหูตึงระดับกลาง ผลกระทบต่อบุคคลเหล่านี้คือการไม่ได้ยินเสียงประกอบ (background) และมีความลำบากในการสนทนาหากไม่มีเครื่องช่วยฟัง ทางจิตวิทยาเสียงทางสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นส่วนสำคัญไม่น้อย จริงอยู่ในการสนทนาผู้พูดอาจไปพูดใกล้ๆ พูดให้ดังขึ้นหรือใช้เครื่องช่วยฟังซึ่งพอจะแก้ปัญหาได้บ้าง แต่ในด้านสังคมการตระหนักต่อเสียงรอบตัวเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อจิตใจคนมาก โดยเฉพาะเมื่อยังไม่มีเครื่องช่วยฟัง เช่นเขาจะไม่ได้ยินเสียงเดินของคนที่มาจากข้างหลังเมื่อบุคคลมาประชิดทำให้เขาตกใจ และเตรียมตัวไม่ทันได้หรือในกรณีที่เขาจะต้องใช้คำถามขอให้ผู้พูดพูดอีกครั้งบ่อยๆ จะทำให้คนไม่ยอมพูดมากด้วย หรือการพูดเสียงดังมาก ก็ทำให้ผู้พูดรู้สึกอายนางกรณีเนื้อหาที่จะพูดก็ไม่ใช่สิ่งที่ต้องใช้เสียงดัง แต่ผู้ฟังไม่ได้ยินจึงทำให้เกิดปัญหา

1.2 ผู้สูญเสียการได้ยินในระดับ 45-65 เดซิเบล การสูญเสียการได้ยินระดับนี้ส่งผลชัดเจนต่อการติดต่อทางสังคม ไม่ว่าจะเสียงพูด เสียงประกอบ เพราะการได้ยินส่วนใหญ่

สูญเสียไป บุคคลจะตอบสนองต่อบางเสียงเฉพาะที่เขาพอจะได้ยิน การใช้เครื่องช่วยฟังจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ผู้ฟังต้องให้ความสนใจเสียงทุกเสียงเท่าๆกัน การสนทนาจึงจำกัดเฉพาะกลุ่มเล็กหรือคุยกันตัวต่อตัว เพราะการเป็นกลุ่มใหญ่เขาจะลำบากในการหาทิศทางของเสียง และติดตามการสนทนาไม่ทัน ทำให้เกิดความคับข้องใจได้

1.3 ผู้สูญเสียการได้ยินในระดับ 65-80 เดซิเบล การใช้เครื่องมือขยายเสียงที่ดีจะช่วยให้สัมพันธภาพทางสังคมยังคงดำเนินไปได้ แม้จะไม่ได้ผลดีเท่ากลุ่มที่ 2 เพราะการติดต่อกับบุคคลหรือสภาพแวดล้อมของบุคคลกลุ่มนี้จะต้องอาศัยประสาทสัมผัสอื่นๆมาช่วย เช่น สายตาสัมผัส เป็นต้น ความรู้สึกในการแยกแยะจะปิดกั้นการอย่างเข้าสังคม บางคนก็จะมีบุคลิกเก็บตัวบ้างก็สนใจจะติดต่อกับพวกที่มีความบกพร่องทางการได้ยินด้วยกันเท่านั้น เพราะขาดความมั่นใจ

1.4 ผู้สูญเสียการได้ยินในช่วง 80-100 เดซิเบล จัดเป็นผู้ที่หูเสียมากไม่ว่าจะเป็นหูตึงมากหรือหูหนวก การใช้เครื่องขยายเสียงให้ผลบ้างแต่น้อย มักมีปัญหาในการเข้าใจภาษาพูดของผู้อื่น และการพูดให้ผู้อื่นเข้าใจ หลายนคนพูดไม่ได้เลยหากไม่ได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้อง ถ้าหูเสียแต่กำเนิดหรือก่อนพูดได้ แต่ถ้าหูเสียตอนเป็นผู้ใหญ่หรือมีภาษาพูดแล้วก็มักจะพูดเพี้ยนการใช้ประสาทตาและประสาทสัมผัสมาช่วยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสื่อสารกับสังคม โดยเฉพาะกับคนที่มีการได้ยินปกติ คนเหล่านี้จึงมักติดต่อกับพวกเดียวกัน

2. อายุที่เริ่มสูญเสียการได้ยิน

ความบกพร่องทางการได้ยินอาจเกิดขึ้นได้ในช่วงอายุต่างๆกัน และจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ อารมณ์ สังคมของผู้นั้นในระดับต่างๆกัน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้น ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจเป็นรายๆไป เพราะไม่อาจสรุปรวมเหมาเอาได้ว่าคนหูหนวกหูตึงจะต้องเป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตามหากจะมองภาพรวมค่าตัวแปรในเรื่องอายุที่เริ่มสูญเสียการได้ยิน จะส่งผลอย่างไรนั้น ไมเคิลบัสท์ ได้สรุปไว้ดังนี้ (Mkylebust,1964:120-121 อ้างถึงใน ศรียา นิยมธรรม 2544:82-83)

2.1 ผู้ที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่แรกเกิดหรือก่อน 2 ขวบ

เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินแต่กำเนิดหรือก่อน 2 ขวบ เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อการศึกษา หรือการเรียนรู้ภาษามาก ซึ่งยังผลต่อการปรับตัวและบุคลิกภาพตลอดจนกระบวนการทางจิตวิทยาต่างๆ เช่น การเลียนแบบการพูดโดยธรรมชาติจะถูกรบกวน หากสูญเสียการได้ยินมาก ทำให้มีปัญหาทางภาษาและการพูด เด็กมักจะแยกตัวกว่าเด็กกลุ่มอื่น ทั้งต้องอาศัยสายตาและการสัมผัสเป็นสำคัญ ความคิดอยู่ในวงจำกัด

2.2 ผู้สูญเสียการได้ยินในช่วงอายุ 2-6 ปี

ถ้าเด็กมีการได้ยินปกติใน 2 ขวบแรกของชีวิต เด็กจะไม่เพียงแต่ได้กำไรจากการเรียนรู้ภาษา ผลกระทบจากการสูญเสียการได้ยินจะมีน้อยลงโดยเฉพาะเมื่อเด็กสูญเสียการได้ยินก่อน 5-6 ขวบ และหลัง 5 ขวบ เด็กได้เปรียบที่เรียนรู้ภาษาแล้ว และมีผลดีต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพด้วย เด็กที่สูญเสียการได้ยินหลัง 5 ขวบ แม้จะเสียมากถึงขั้นหูหนวกก็ยังคงได้ประโยชน์อย่างมากในเรื่องการเรียนรู้ภาษามาแล้ว

2.3 ผู้สูญเสียการได้ยินในช่วงวัยเรียน (7-17 ปี)

ภาษามีอิทธิพลต่อสติปัญญาและการเรียนรู้ และวุฒิภาวะทางสังคมที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับการปรับตัวและความสำเร็จทางการเรียน เด็กที่สูญเสียการได้ยินในช่วงนี้แม้จะมีภาษาพูดมาแล้วก็ยังคงต้องการความช่วยเหลือพิเศษ ทั้งด้านอุปกรณ์การช่วยการได้ยินส่วนตัว และการจัดการศึกษาพิเศษตามความเหมาะสม สัมพันธภาพของเด็กกลุ่มนี้เป็นเพียงสิ่งที่คงไว้ได้ยากมากแต่เด็กกลุ่มนี้จะพัฒนาความรู้สึกรักตัวเองได้ดีกว่าสองกลุ่มแรก

2.4 ผู้สูญเสียการได้ยินในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (18-20 ปี)

ผู้สูญเสียการได้ยินจากเชื้อหุ้มสมองอักเสบ (meningitis) หรือกระดูกงอก (otosclerosis) และระดับการได้ยินสูญเสียปานกลาง (moderate) จะมีบุคลิกภาพไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แม้จะมีลักษณะที่ไม่พึงประสงค์บางอย่างเกิดขึ้นบ้างก็ตาม ปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมรวมทั้งแผนการดำเนินชีวิต เช่น แผนการศึกษา การแต่งงาน ตลอดจนการเลือกอาชีพมักมีปัญหารุนแรงมาก ทักษะคิดและพฤติกรรมอาจเห็นได้ชัดเจน การเลือกเพื่อนและสังคมอาจเปลี่ยนไปยังพวกที่มีความบกพร่องทางการได้ยินด้วยกัน

2.5 ผู้สูญเสียการได้ยินในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (30-60 ปี)

ผู้บกพร่องทางการได้ยินในช่วงนี้มักมีสาเหตุจากกระดูกงอกในชั้นกลางหรือประสาทหูพิการจากเสียง หรือประสาทหูเสื่อม ฯลฯ การปรับตัวเข้ากับชีวิตคู่อาจมีปัญหา แต่โดยปกติมักเป็นเรื่องสถานภาพทางอาชีพ อาจต้องเปลี่ยนอาชีพเมื่อเกิดการสูญเสียการได้ยิน การเปลี่ยนเพื่อนและกลุ่มสังคมก็มักเกิดขึ้นตามมาพร้อมกับทัศนคติบางอย่างที่มีต่อความบกพร่องทางประสาทสัมผัส

2.6 ผู้สูญเสียการได้ยินในบั้นปลายของชีวิต

ผู้บกพร่องทางการได้ยินกลุ่มนี้มักเป็นโรคประสาทหูพิการในผู้สูงอายุ ผลที่เกิดขึ้นมักปรากฏในรูปของการมีพฤติกรรมถดถอย แยกตัว ไม่มั่นใจ และมีความเครียดมากกว่าที่จะส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพโดยตรงอย่างเดียว คนกลุ่มนี้มักถูกคุกคามจากการต้องเกษียณอายุ ตกงาน จึงต้องการความช่วยเหลือในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป กับปัญหาการดูแลตนเอง ในบางสังคมก็รู้สึก

ว่าคนแก่ไร้ประโยชน์และไม่เป็นที่ต้องการ การสูญเสียการได้ยินเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล และรู้สึกเศร้าสร้อย ปกติคนที่แยกตัวก็มักเนื่องมาจากการไม่ได้ยิน ทั้งใครๆ ก็ไม่รู้เรื่องตามไม่ทัน ทำให้เบื่อหน่ายทั้งผู้พูดและตนเองที่ฟังไม่เข้าใจและเข้าใจผิดๆ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกลุ่มเพื่อพัฒนาการปรับตัวทางสังคมของเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

มณฑินี นามบุญ (2545) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสันติวิทยา จังหวัดเชียงราย มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเป็นผู้ให้และผู้รับ 2) ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมเพื่อให้เข้ากับผู้อื่น 3) ด้านการเข้าใจยอมรับตนเองและผู้อื่น 4) ด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความสามารถในการพัฒนาการปรับตัวทางสังคม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ มีจำนวน 28 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสถานการณ์แบบเป็นข้อให้เลือกตอบ มีจำนวน 8 ข้อ และโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อนส่งเสริมทักษะในการพัฒนาการปรับตัวทางสังคม เป็นจำนวน 10 กิจกรรม พบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีคะแนนความสามารถในการปรับตัวทางสังคมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการปรับตัวทางสังคมมากกว่ากลุ่มควบคุมในด้านการปรับตัวเข้ากับเพื่อนและบุคคลทั่วไป ด้านการเป็นผู้ให้และผู้รับ และด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่น สำหรับในด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัยนั้นทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน

พิสมัย พันธุ (2545) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงที่มีต่อการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียนศึกษาพิเศษอุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเข้าใจตนเอง 2) ด้านการมีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น 3) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น 4) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนอื่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อายุ 12-15 ปี ไม่มีความพิการซ้อน ใช้ภาษามือในการสื่อสาร จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 60 ข้อ และโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริง เป็นจำนวน 10 โปรแกรม พบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินซึ่งไม่มีความพิการซ้อนและใช้ภาษามือในการ

สื่อสารมีการปรับตัวโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน ดีขึ้นอยู่ในระดับมากหลังการได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริง

ฉันทิพย์ ปีเลย์ (2546) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามมุกคริสเตียนวิทยา จังหวัดชลบุรี มี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง 2) ด้านสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน 3) ด้านการดำเนินชีวิตร่วมกับเพื่อนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีคะแนนการปรับตัวกับเพื่อนน้อย จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และกลุ่มควบคุม 12 คน แต่ละกลุ่มได้รับการจัดกิจกรรมจำนวน 12 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับการปรับตัวกับเพื่อนมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ 2) โปรแกรมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์ 3) โปรแกรมกิจกรรมแนะแนวโดยไม่ใช้กลุ่มสัมพันธ์ พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์มีการปรับตัวกับเพื่อนได้ดีกว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้โปรแกรมกิจกรรมแนะแนวโดยไม่ใช้กลุ่มสัมพันธ์ และนักเรียนที่ใช้กลุ่มสัมพันธ์มีคะแนนการปรับตัวสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้กลุ่มสัมพันธ์

ชลธิชา มินทร์พยัคฆ์ (2546) ได้ศึกษาการปรับตัวทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลอุดรธานี มี 3 ด้าน คือ 1) การปรับตัวของนักเรียนที่มีต่อครู 2) การปรับตัวของนักเรียนที่มีต่อเพื่อน 3) การปรับตัวของนักเรียนที่มีต่อบุคคลทั่วไป โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีลำดับการเกิด สถานภาพทางครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครองที่ต่างกัน จำนวน 232 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไป แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากผลการศึกษาพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำแนกตามลำดับการเกิด สถานภาพทางครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครอง มีการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง และการเปรียบเทียบการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไป ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า 1) นักเรียนที่มีลำดับการเกิดต่างกัน มีการปรับตัวทางสังคมต่อครู และต่อเพื่อนแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่เป็นบุตรคนที่ 1 มีการปรับตัวต่อครูได้มากกว่านักเรียนที่เป็นบุตรคนที่ 2 และ 3 และปรับตัวต่อเพื่อนได้มากกว่านักเรียนที่เป็นบุตรคนที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อเพื่อนและต่อบุคคลทั่วไปแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขายมีการปรับตัวต่อเพื่อนได้มากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและรับราชการ มีการปรับตัวกับเพื่อนได้มากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพ

เกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการมีการปรับตัวต่อบุคคลทั่วไปได้มากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรมีการปรับตัวต่อบุคคลทั่วไปได้มากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเกิด สถานภาพทางครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครองต่อการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 , .05 และ .01 ตามลำดับ 4) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลำดับการเกิดและสถานภาพทางครอบครัวต่อการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อบุคคลทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 5) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลำดับการเกิดและอาชีพของผู้ปกครองต่อการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 6) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางครอบครัวและอาชีพของผู้ปกครองต่อการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ

ลักขณา ประถมวงศ์ (2546) ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนเอกลักษณ์แห่งตนและการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร มี 2 ด้าน คือ 1) การปรับตัวทางครอบครัว 2) การปรับตัวในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาคเรียนที่ 2 เป็นนักเรียนโรงเรียนกุนนทริรุทธารามวิทาศคม โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 2 และโรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ จำนวน 453 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แบบสอบถามเอกลักษณ์แห่งตน และแบบสอบถามพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ จากผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนวัยรุ่นได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนอยู่ในระดับมาก 2) นักเรียนวัยรุ่นมีเอกลักษณ์แห่งตนอยู่ในระดับมาก 3) นักเรียนวัยรุ่นมีพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมอยู่ในระดับมาก 4) นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนต่างกันมีเอกลักษณ์แห่งตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 5) นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนต่างกันมีพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 6) เอกลักษณ์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่น โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .706

ฐานวดี สายเนตร (2546) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวด้านสังคม และด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ศึกษา 2 ด้าน คือ ด้านสังคม และด้านการเรียน ตัวอย่างคือพระภิกษุ

สามแฉกร จำนวน 300 รูป เครื่องมือที่ใช้ จำนวน 7 แบบวัดเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ แต่ละแบบวัดมีข้อคำถาม 10-25 ข้อ จากผลการศึกษาพบว่า 1) สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการปรับตัวด้านสังคมและด้านการเรียน คือความสัมพันธ์กับเพื่อน และการยอมรับกฎระเบียบของโรงเรียน 2) จิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการปรับตัวด้านสังคมและด้านการเรียน คือสุขภาพจิต 3) ชุดตัวทำนายที่ประกอบด้วยจิตลักษณะเดิม 3 ตัวแปร สถานการณ์ทางสังคม 3 ตัวแปร ร่วมกัน สามารถทำนายพฤติกรรมกรรมการปรับตัวด้านสังคมและด้านการเรียนของนักเรียนได้มากกว่ากลุ่มตัวแปรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตามลำพัง

จุรีพรรณ พูนศรี (2546) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่มที่มีการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการเข้าใจตนเอง 2) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน 3) ด้านการดำเนินชีวิตร่วมกับเพื่อนทั้งในและนอกชั้นเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เลือกร้อยที่มีคะแนนการปรับตัวกับเพื่อนต่ำตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาจำนวน 40 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ 1) ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่มรวม 14 กิจกรรม 2) กิจกรรมแนะแนวปกติ 3) แบบวัดการปรับตัวกับเพื่อนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากผลการศึกษาพบว่า 1) หลังจากการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีคะแนนในการปรับตัวกับเพื่อนสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่มมีการปรับตัวกับเพื่อนสูงกว่านักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ใจหยก ขำเทศเจริญ (2547) ได้ศึกษาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านบรรยากาศการเรียน 2) ด้านครู 3) ด้านเพื่อน 4) ด้านสถานภาพในครอบครัว (พ่อ แม่ ผู้ปกครอง) 5) ด้านบุคคลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วนโดยเลือกใช้หลักของเครชีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม 5 ด้าน จากผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยส่วนรวม มีการปรับตัวทางสังคมโดยรวม และเป็นรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศการเรียน ด้านครู ด้านเพื่อน ด้านผู้ปกครอง และด้านบุคคลทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง โดยนักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีการปรับตัวทางสังคมโดยรวมรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเพศหญิงมีการปรับตัวทางสังคมโดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศ

การเรียน ด้านครู ด้านผู้ปกครอง สูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านเพื่อนและด้านบุคคลทั่วไปไม่แตกต่างกัน 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีบุคลิกภาพแสดงตัวสามารถปรับตัวทางสังคมโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียน ด้านครู ด้านเพื่อน ด้านสถานภาพในครอบครัว สูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีการปรับตัวทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยนักเรียนหญิงมีการปรับตัวทางสังคมโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศการเรียน ด้านครู และด้านผู้ปกครอง สูงกว่านักเรียนชาย ส่วนด้านเพื่อนและด้านบุคคลทั่วไปไม่แตกต่างกัน ด้านครูและด้านผู้ปกครองการดูแลเอาใจใส่นักเรียนเป็นพิเศษ โดยเฉพาะนักเรียนชาย ส่วนนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแสดงตัวสามารถปรับตัวทางสังคม โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียน ด้านครู ด้านเพื่อน และด้านสถานภาพในครอบครัว สูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว ดังนั้นครูและผู้ปกครองควรดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือเด็กที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว เพื่อช่วยส่งเสริมให้เด็กสามารถปรับตัวทางสังคมที่ดีต่อไป

ศิริจุฑาพรณ เพชรหมื่นไวย (2547) ได้ศึกษาเรื่องผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการปรับตัวด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา มี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักเข้าใจและยอมรับตนเอง 2) ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น 3) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ได้มาจากการทำแบบสอบถามวัดการปรับตัวแบบเจาะจงจำนวน 16 คน แล้วนำมาสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบสอบถามวัดการปรับตัวแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากผลการศึกษาพบว่า 1) หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีพฤติกรรมการปรับตัวด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนดีขึ้นกว่าก่อนการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนกลุ่มที่ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนการปรับตัวด้านการปรับตัวกับเพื่อนแตกต่างกันที่ระดับ .01 โดยนักเรียนกลุ่มที่ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนการปรับตัวสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วรัญญา นนทะแสน (2548) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จังหวัดขอนแก่น มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านมาตรฐานทางสังคม 2) ด้านทักษะทางสังคม 3) ด้านแนวโน้มพฤติกรรมที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม 4) ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว 5) ด้าน

ความสัมพันธ์ในโรงเรียน 6) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 362 คน ได้มาโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน และการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 6 ด้าน คือ ด้านมาตรฐานทางสังคม ด้านทักษะทางสังคม ด้านแนวโน้มพฤติกรรมที่จะเป็นปฏิภักษ์ต่อสังคม ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านความสัมพันธ์ในโรงเรียน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการศึกษาค้นคว้าระดับการปรับตัวทางสังคมจำแนกตามสถานที่ตั้งและประเภทของโรงเรียนพบว่า (1)นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตอำเภอเมืองและนอกเขตอำเภอเมืองมีการปรับตัวทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนมีการปรับตัวทางสังคมด้านทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านแนวโน้มพฤติกรรมที่จะเป็นปฏิภักษ์ต่อสังคมและด้านความสัมพันธ์ในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านมาตรฐานทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองอยู่ในระดับปานกลางและโรงเรียนนอกเขตอำเภอเมืองอยู่ในระดับมาก (2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีการปรับตัวทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนมีการปรับตัวทางสังคม ด้านทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมาก ด้านแนวโน้มพฤติกรรมที่จะเป็นปฏิภักษ์ต่อสังคมอยู่ในระดับน้อย ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านมาตรฐานทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่ในระดับมาก นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสัมพันธ์ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับน้อย 2) นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง และนอกเขตอำเภอเมืองมีการปรับตัวโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการปรับตัวทางสังคมโดยรวมดีกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านแนวโน้มพฤติกรรมที่จะเป็นปฏิภักษ์ต่อสังคม และด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน

สาธิต ใจตรง (2548) การศึกษาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่น มี 5 ด้าน คือ 1) การเข้าใจตนเองและผู้อื่น 2) การสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น 3) การจัดความขัดแย้งระหว่างบุคคล 4) การทำงานร่วมกับผู้อื่น 5) การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 470 คน เครื่องมือ

ที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่นนมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาและการปรับตัวทางสังคม จากผลการศึกษาพบว่า 1) การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย กรุงเทพฯ อยู่ในระดับปานกลาง 2) นักเรียนวัยรุ่นที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยสะสมต่างกัน และบิดามารดามีรายได้รวมต่างกันมีการปรับตัวทางสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) นักเรียนวัยรุ่นชายและนักเรียนวัยรุ่นหญิงมีปัญหาการปรับตัวทางสังคม 3 ด้าน คือ ด้านการจัดความขัดแย้งระหว่างบุคคล ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเองและผู้อื่น โดยมีลักษณะการเผชิญปัญหาแบบโต้ตอบและแบบหลีกเลี่ยง

เทียมแข ชุมทอง (2548) ได้ศึกษาเรื่องการดูแลและการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มี 3 ด้าน คือ 1) การปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู 2) การปรับตัวทางสังคมที่มีต่อเพื่อน 3) การปรับตัวทางสังคมที่มีต่อบุคคลทั่วไป โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 88 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามจำนวน 2 ฉบับเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พบว่าพฤติกรรมดูแลตนเองและการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ นักเรียนสามารถดูแลตนเองและปรับตัวทางสังคมต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไปได้ดียิ่งขึ้นและมีเจตคติในทางบวกมากขึ้น

นฤฐา สวยศด (2549) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ มี 2 ด้าน คือ 1) ด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่น 2) ด้านทักษะทางสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้คือกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคม จำนวน 10 กิจกรรม เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ และแบบประเมินความสามารถในการปรับตัวทางสังคมด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จากการศึกษาพบว่าหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแล้ว นักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวทางสังคมด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่นสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

เพ็ญประภา เทียมสม (2551) ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคมของผู้พิการทางด้านร่างกาย มี 3 ด้าน คือ 1) การเข้าใจตนเอง 2) ด้านเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น 3) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างคือผู้พิการทางด้านร่างกายจำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามการปรับตัวทางสังคมมาตราส่วนประมาณ

ค่า 3 ระดับ มี 3 ด้าน คือ ด้านการเข้าใจตนเอง ด้านเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงจำนวน 8 ครั้ง จากการศึกษาพบว่า 1) ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคมของผู้พิการด้านร่างกายดีขึ้นเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเข้าใจตนเอง หลังจากได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคม ผู้พิการสามารถเข้าใจตนเอง แยกแยะความถูกต้อง เข้าใจและควบคุมอารมณ์ของตนเองให้เหมาะสม ส่งผลให้มีความสุขและปฏิบัติตัวต่อตนเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ด้านเจตคติที่ดีต่อผู้อื่นหลังจากได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคม ผู้พิการสามารถมีเจตคติที่ดีกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มองโลกในแง่ดี เข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้จักการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นได้ดี รู้คุณค่าของชีวิต รักตนเองและเข้าใจผู้อื่น ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น หลังจากได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคม ผู้พิการสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและกล้าที่จะเผชิญความจริงที่เป็นอยู่ รู้สึกผ่อนคลายกับการเก็บกดไว้ภายในจิตใจค่อยๆระบายออกมา ทำให้ผู้พิการมีความสุขกับสังคม ตลอดจนความรักใคร่กลมเกลียวของญาติพี่น้องและสังคม 2) ผู้พิการทางด้านร่างกาย หลังจากได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ดีขึ้นกว่าก่อนการได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิชชิวา ทนศิริ (2551) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่น มี 4 ด้าน คือ 1) ความสัมพันธ์กับครอบครัว 2) ความสัมพันธ์กับโรงเรียน 3) ความสัมพันธ์กับเพื่อน 4) ความสัมพันธ์กับชุมชนและบุคคลทั่วไป โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 16 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แบบวัดการปรับตัวทางสังคมมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ และโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงทำการทดลอง 13 ครั้ง การทดลองแบ่งเป็น 3 ครั้ง คือ ระยะเวลาทดลอง ระยะเวลาทดลอง และระยะติดตามผลจากการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนวัยรุ่นที่เข้าโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงมีค่าคะแนนเฉลี่ยการปรับตัวทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎี

เผชิญความจริงในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลมีค่าคะแนนเฉลี่ยการปรับตัวทางสังคมสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิตตริน มงคลชัย (2551) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนกีฬาจังหวัดลำปาง มี 4 ด้าน คือ 1) การปรับตัวเข้ากับเพื่อนและบุคคลทั่วไป 2) การฝึกการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ 3) การยอมรับตนเองและผู้อื่น 4) การปฏิบัติตามระเบียบวินัย โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนโรงเรียนกีฬาจังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2550 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 20 คน เข้าเป็นกลุ่มทดลอง 6 กิจกรรมเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แบบประเมินความสามารถในการปรับตัวทางสังคมเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ และโปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมทักษะการปรับตัวทางสังคม พบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีคะแนนความสามารถในการปรับตัวทางสังคมโดยรวมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีคะแนนการปรับตัวทางสังคมรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการปรับตัวเข้ากับเพื่อนและบุคคลทั่วไป ด้านการฝึกการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่น และด้านการปฏิบัติตามระเบียบวินัย เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001